

Dalyvaujamasis biudžetas Lietuvos savivaldybėse

„Transparency International“ Lietuvos skyrius yra ne pelno siekianti, nepolitinė, nevyriausybinė organizacija, įsteigta 2000 m. Daugiau informacijos apie mus rasite www.skaidrumas.lt.

Studiją rengė: Deimantė Žemgulytė, Sergejus Muravjovas, Ieva Dunčikaitė

„Transparency International“ Lietuvos skyrius dėkoja prie studijos prisidėjusiems Linui Ikanavičiui, Povilui Rinkevičiui bei savanoriams Gabijai Račaitėi, Rokui Citvarui

Dėkojame kokybiniuose interviu bei viešojoje konsultacijoje dalyvavusiems savivaldybių atstovams už jų įžvalgą bei rekomendacijas

Studijos dizainą paruošė: Gabrielius Mackevičius

Iceland
Liechtenstein
Norway **Active
citizens fund**

Projektas yra Aktyvių piliečių fondo, finansuojamo
EEE finansinio mechanizmo lėšomis, dalis.

20 **TRANSPARENCY
INTERNATIONAL**
METŲ Lietuvos skyrius

www.skaidrumas.lt
www.dalyvaujamasibudzetas.lt

TURINYS

SANTRAUKA	4
REKOMENDACIJOS	6
IŠSAMIOS ĮŽVALGOS	8
METODOLOGIJA	11
DALYVAUJAMASIS BIUDŽETAS – 21-OJO AMŽIAUS SKAIDRUMO STANDARTAS?	13
DALYVAUJAMASIS BIUDŽETAS LIETUVOS SAVIVALDYBĖSE	16
APIE KĄ VERTA PAGALVOTI ĮGYVENDINANT DALYVAUJAMĄJĮ BIUDŽETĄ?	19
EXECUTIVE SUMMARY	28
PRIEDAS NR.1. DALYVAUJAMOJO BIUDŽETO ĮGYVENDINIMO PAVYZDŽIAI LIETUVOS SAVIVALDYBĖSE	33
PRIEDAS NR. 2. DAŽNIAUSIAI SAVIVALDYBIŲ NAUDOJAMOS PROJEKTO IDĖJOS PASIŪLYMO FORMOS PAVYZDYS	39
PRIEDAS NR. 3. DAŽNIAUSIAI SAVIVALDYBIŲ NAUDOJAMAS PRITARIMO PROJEKTUI FORMOS PAVYZDYS	42
PRIEDAS NR. 4. KELETAS DALYVAUJAMOJO BIUDŽETO BALSAVIMO FORMŲ PAVYZDŽIŲ	43

SANTRAUKA

KAM SKIRTAS ŠIS LEIDINYS?

Šis leidinys skirtas visiems, norintiems išbandyti dalyvaujamąjį biudžetą ir sužinoti, kaip kartu su savo bendruomenės nariais priimti visiems svarbius sprendimus. Tai pirmoji Lietuvos savivaldybių dalyvaujamųjų biudžetų apžvalga, kurioje sužinosite, kiek savivaldybių Lietuvoje įgyvendina dalyvaujamąjį biudžetą, kokias priemones, technologinius įrankius tam pasitelkia bei kaip sprendžia su gyventojų įsitraukimu susijusius iššūkius.

Dalyvaujamasis biudžetas – tai būdas kartu su bendruomene spręsti dėl viešųjų lėšų panaudojimo, kai bendruomenės nariai patys siūlo idėjas savivaldybei, mokyklai ar organizacijai ir balsuodami renka labiausiai patikusias.

Šioje studijoje pateikiamos įžvalgos ir rekomendacijos parengtos 1) remiantis duomenimis, gautais užklausų būdu iš visų 60 Lietuvos savivaldybių, pagal Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymą, 2) giluminiais pusiau struktūruotais interviu su 13 atstovų iš 12 dalyvaujamąjį biudžetą įgyvendinančių savivaldybių, 3) anksčiau atliktomis dalyvaujamojo biudžeto analizėmis.

Nors pirmasis dalyvaujamasis biudžetas pasaulyje buvo surengtas prieš daugiau nei tris dešimtmečius,¹ Lietuvoje jį pradėta įgyvendinti prieš kiek daugiau nei tris metus. Pirmoji savivaldybė Lietuvoje įgyvendinusi dalyvaujamąjį biudžetą – Alytaus miesto, 2018 metais.²

Iš viso per pastaruosius trejus metus dalyvaujamąjį biudžetą įgyvendino arba pradėjo įgyvendinti 22 savivaldybės ir bent 30 mokyklų iš įvairių Lietuvos miestų. Taip pat, 2021 m. rugsėjo mėn. duomenimis, bent 13 savivaldybių planuoja įgyvendinti DB artimiausiu metu.

Nuo 2018 metų Lietuvos savivaldybių gyventojai bendrai nusprendė dėl 2,3 mln. Eur. Vien praėjusiais metais (2020 m. rugpjūčio mėn. – 2021 m. rugpjūčio mėn. laikotarpiu) dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimui savivaldybės skyrė per 1,6 mln. Eur.³

1 „What is PB?“ Participatory budgeting project. <https://www.participatorybudgeting.org/what-is-pb/>

2 „Pirmą kartą istorijoje alytiškiai patys tiesiogiai nusprendė, kam skirti finansavimą.“ Alytaus miesto savivaldybė, 2018. <https://bit.ly/3paJVe7>

3 Dalyje savivaldybių vis dar vyksta balsavimas, pasiruošimo darbai.

Per praėjusius metus gyventojai pateikė daugiau nei 300 projektų, iš kurių 44 laimėjo ir bus įgyvendinti. Už sau labiausiai patikusius dalyvaujamojo biudžeto projektus 17 -iolikoje savivaldybių balsavo beveik 40 tūkst. gyventojų. Šios savivaldybės bendrai įtraukė daugiau nei 5 proc. visų rinkėjų.⁴

Anot kalbintų savivaldybių atstovų, pagrindinis dalyvaujamojo biudžeto tikslas - aktyvesnis gyventojų įtraukimas į sprendimų priėmimo procesą. Jų teigimu, tai yra gera priemonė skatinti gyventojų pasitikėjimą vietos valdžia bei jos priimamais sprendimais. Vis dėlto, vos kelios savivaldybės šiuo metu yra apsibrėžusios rodiklius, kurie galėtų padėti suprasti, ar jos dalyvaujamąjį biudžetą įgyvendina sėkmingai. Remiantis kokybiniu interviu metu gauta informacija, dalis savivaldybių nepakankamai aktyviai įtraukia gyventojus ir į patį dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimą - neskiria pakankamai dėmesio dalyvaujamojo biudžeto viešinimui, neįtraukia laimėjusios(-ių) idėjos(-ų) autoriaus(-ų) į įgyvendinimo procesą. Šiuo metu nei viena dalyvaujamąjį biudžetą įgyvendinanti savivaldybė taip pat neskelbia ir informacijos apie laimėjusio projekto įgyvendinimo eigą, progresą bei su dalyvaujamuoju biudžetu susijusius viešuosius pirkimus.

Didžiausi iššūkiai, su kuriais susiduria savivaldybės įgyvendindamos dalyvaujamąjį biudžetą, susiję su pirmaisiais dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimo etapais - darbuotojų žinių apie dalyvaujamąjį biudžetą trūkumas, nepakankamai efektyviai suvaldytos rizikos susijusios su gyventojų projektų neįgyvendinamumu. Viena didžiausių rizikų taip pat išlieka ir su COVID-19 pandemija susiję iššūkiai. Pavyzdžiui, pandemija kai kuriems sprendimų priėmėjams tampa pretekstu mažinti dalyvaujamam biudžetui skirtas lėšas. Savivaldybėms taip pat trūksta ir bendravimo bei bendradarbiavimo tarpusavyje, kuris būtų paremtas patirties bei gerųjų pavyzdžių dalijimusi. Kalbinti savivaldybių atstovai teigia, jog šiuo metu būtų svarbus Lietuvos savivaldybių asociacijos ir Vidaus reikalų ministerijos aktyvesnis įsitraukimas į dalyvaujamojo biudžeto viešinimą plačiajai visuomenei.

4 2019 m. kovo 3 d. savivaldybių tarybų rinkimų balsavimo rezultatai Lietuvoje, VRK. <https://bit.ly/3n7qzEa>
TILS atkreipia dėmesį, jog procentinė balsavusių gyventojų dalis apskaičiuota naudojant oficialų VRK skelbiamą rinkėjų skaičių savivaldybėje [vyresni nei 18 metų gyventojai], vis dėlto, dalyje savivaldybių balsuoti gali ir 16 metų sulaukę asmenys.

REKOMENDACIJOS

PRIEŠ ĮGYVENDINANT DALYVAUJAMĄJĮ BIUDŽETĄ:

1. Parengti ir padaryti viešai prieinamą, aiškiai bei lengvai suprantamą informaciją gyventojams. Pavyzdžiui, atsižvelgiant į matomus iššūkius, sukurti papildomus įrankius gyventojams [pvz. žemėlapis, kuriame nurodytos teritorijos, kuriose projektai negali būti įgyvendinami, nes tai nėra viešoji erdvė, sąmatų šablonai, kainynas, kuriame apžvelgiama, kiek paprastai kainuoja tam tikrų projektų įgyvendinimas].
2. Nusimatyti aiškius kriterijus dalyvaujamojo biudžeto tvarkos apraše, kuriuos turi atitikti gyventojų teikiamas projektas.
3. Įtraukti įvairių sričių specialistus sudarinėjant savivaldybės darbo/konsultacinę grupę, kuri konsultuos projektus teikiančius gyventojus bei vertins pateiktus projektus. Tai daryti siekiant užtikrinti, jog į balsavimo etapą pateks tik įgyvendintinos idėjos [t.y. miesto architektus, savivaldybės administracijos, įvairių departamentų atstovus].
4. Paskirti ir viešai skelbti informaciją apie kontaktinį asmenį, į kurį gyventojai gali kreiptis kilus klausimams, iššūkiams viso dalyvaujamojo biudžeto metu.
5. Iš anksto susitarti dėl balsavimo būdo [gyvai, internetu ar hibridiniu būdu]. Balsavimo įrankį paruošti DB planavimo etape, apgalvojant su skaidrumu ir duomenų apsauga susijusius iššūkius. Balsavimo rezultatus bei jų pasiskirstymą skelbti savivaldybės interneto svetainėje, savivaldybės dalyvaujamojo biudžeto platformoje arba kitais, savivaldybės naudojamais būdais.
6. Numatyti ir įtraukti suinteresuotas grupes į dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimo planavimą. Bendruomenių, politikų, seniūnų įtraukimas į planavimo etapą padėtų užtikrinti, jog tam tikrų iššūkių būtų išvengta, DB atitiktų bendruomenės poreikius ir lūkesčius.
7. Nusimatyti aiškius tikslus bei sėkmės rodiklius, kurie būtų iš anksto paskelbti, pamatuojami, konkretūs ir realiai įgyvendinami bei leistų įvertinti dalyvaujamojo biudžeto sėkmę savivaldybėje. Nusimatyti ir atlikti gyventojų apklausą apie vykusį procesą. Kasmet atlikti vidinį rodiklių įsivertinimą, prireikus, atsižvelgiant į jau pasiektus tikslus, juos pakoreguoti.
8. Apsibrėžti realiai įgyvendinamus dalyvaujamojo biudžeto proceso bei laimėjusios idėjos įgyvendinimo terminus, priklausomai nuo bendruomenės dydžio ir galimybių.
9. Pradėti nuo mažesnio biudžeto ir jį palaipsniui didinti. Tai leistų be didelės finansinės rizikos išbandyti DB įgyvendinimą, tinkamai sudėlioti procesus, įvertinti galinčius kilti iššūkius vėliau skiriant daugiau lėšų.

PIRMŲJŲ DALYVAUJAMOJO BIUDŽETO ETAPŲ METU:

1. Įtraukti seniūnijas, vietos bendruomenes, bibliotekas, siekiant paskatinti didesnį balsuojančių skaičių, užtikrinti sklandesnį balsavimo procesą tiek jam vykstant gyvai, tiek internetu.
2. Užtikrinti efektyvią informacijos apie DB įgyvendinimą sklaidą. Jei įmanoma – rengti gyvus susitikimus, informacijos sklaidos neapriboti viešiniu socialiniais tinklais. Įtraukti bendruomenes, seniūnus, nevyriausybinės bei kitas vietos organizacijas, kurie prisidėtų prie DB viešinimo, suprasti, kaip įtraukti pažeidžiamas, sunkiau pasiekiamas grupes.
3. Rengti susitikimus, viešąsias konsultacijas gyventojams, kurių metu aptariami DB tikslai, taisyklės, apribojimai, diskutuojama apie gyventojų projektus, jų įgyvendinamumą.

ĮGYVENDINANT LAIMĖJUSI(-IUS) DALYVAUJAMOJO BIUDŽETO PROJEKTĄ(-US):

1. Pradėti skelbti informaciją apie laimėjusios idėjos įgyvendinimą, informuoti gyventojus apie įgyvendinimo procesą, progresą. Tai daryti savivaldybės ir/arba sukurtame dalyvaujamojo biudžeto puslapyje.
2. Įtraukti laimėjusios idėjos autorius į laimėjusio(-ių) projekto(-ų) įgyvendinimo procesą, siekiant užtikrinti, jog įgyvendintas projektas atitiks gyventojų lūkesčius.
3. Viešai informuoti bendruomenę, kaip jie gali pranešti apie galimą negerovę savivaldybėje, pagal Pranešėjų apsaugos įstatyme numatytus reikalavimus.

ĮŽVALGOS IŠSAMIAI

- ▶ **Savivaldybių, kurios kviečia gyventojus spręsti dėl dalies savivaldybės biudžeto, skaičius per metus išaugo beveik tris kartus.** Kas trečia savivaldybė [22 iš 60] šiuo metu įgyvendina dalyvaujamąjį biudžetą, o tai tris kartus daugiau nei prieš metus [8 iš 60]. Dar 13 savivaldybių planuoja jį įgyvendinti artimiausiu metu. 2020 m. rugpjūčio mėn. - 2021 m. rugpjūčio mėn. dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimui savivaldybės skyrė per 1,6 mln. Eur. Gyventojai per šį laikotarpį pateikė daugiau nei 300 dalyvaujamojo biudžeto projektų, iš kurių 44 paskelbti laimėjusiais ir bus įgyvendinti. Viso per šį laikotarpį į balsavimą įsitraukė beveik 40 tūkst. gyventojų iš 17 savivaldybių.
- ▶ **Savivaldybės įgyvendina dalyvaujamąjį biudžetą siekdamos aktyvesnio gyventojų įtraukimo į sprendimų priėmimo procesą.** Pagrindinė deklaruojama savivaldybių motyvacija įgyvendinti dalyvaujamąjį biudžetą – noras paskatinti aktyvesnį gyventojų įtraukimą į sprendimų priėmimo procesą. Kalbintų savivaldybių atstovų teigimu, dalyvaujamas biudžetas yra gera priemonė veiksmingai įtraukti gyventojus į bendruomenės veiklas, supažindinti juos su savivaldybėje vykstančiais procesais, biudžeto formavimu. Taip pat, didinti gyventojų pasitikėjimą vietos valdžia.
- ▶ **Dalis savivaldybių nepakankamai aktyviai įtraukia gyventojus į dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimą.** Kalbintų savivaldybių atstovai pastebi, kad gyventojų įtraukimas yra svarbus visuose dalyvaujamojo biudžeto etapuose. Pirmiausia, siekiant paskatinti gyventojus aktyviai įsitraukti į dalyvaujamojo biudžeto veiklas, svarbu iš karto skirti pakankamai dėmesio informacijos sklaidai ir tai daryti kuo įvairesniais kanalais. Vis dėlto, kokybinių interviu metu savivaldybių atstovai minėjo, kad pastebi atvejų, kuomet informacija skelbiama tik savivaldybės interneto svetainėje bei socialiniuose tinkluose. Taip pat, remiantis kokybinių interviu metu gauta informacija, trečdalis savivaldybių šiuo metu taip pat nesuteikia gyventojams grįžtamojo ryšio projektų vertinimo etape, t.y. gyventojų projektui neatitinkant tam tikrų reikalavimų, jis yra atmetamas, nesuteikiant galimybės jį taisyti. Taip pat, dalis savivaldybių nesitaria su idėjų autoriais įgyvendinant laimėjusį projektą.
- ▶ **Didžioji dalis savivaldybių neturi dalyvaujamojo biudžeto sėkmės rodiklių.** Šiuo metu vos kelios savivaldybės, kurių atstovai dalyvavo kokybiniuose interviu, turi apsibrėžusios, kas joms yra sėkmingai įgyvendintas dalyvaujamas biudžetas. Pavyzdžiui, savivaldybės sėkmę matuoja pagal pateiktų gyventojų idėjų, balsavusių gyventojų skaičių [arba jų dalį nuo bendro savivaldybės gyventojų skaičiaus], projektų, kuriuos pateikė gyventojai, kurie įprastai rečiau įsitraukia į savivaldybės gyvenimą [t.y. nepriklauso vietos bendruomenėms, įvairioms organizacijoms]

skaičių, įgyvendintų laimėjusių projektų skaičių bei apklausų būdu gautą gyventojų nuomonę apie įgyvendintus projektus.

- ▶ **Šiuo metu nei viena dalyvaujamoji biudžetą įgyvendinanti savivaldybė neskelbia informacijos apie laimėjusio projekto įgyvendinimo eigą.** Oficialių užklausų savivaldybėms duomenimis, šiuo metu nei viena savivaldybė, įgyvendinanti dalyvaujamoji biudžetą, savo puslapyje neskelbia informacijos apie projekto įgyvendinimo eigą, progresą, vykdomus ar įvykdytus su tuo susijusius viešuosius pirkimus.
- ▶ **Savivaldybės nesuvaldo visų rizikų, susijusių su gyventojų projektų neįgyvendinamumu.** Kalbintų savivaldybių atstovų teigimu, savivaldybėms vis dar kyla iššūkių užtikrinant, jog į balsavimo etapą nepatektų projektai, kurie neatitinka kriterijų, ir laimėję negalės būti įgyvendinami. To priežastis – neaiškiai apsibrėžti kriterijai savivaldybės tvarkos apraše, neaiškiai iškomunikuoti kriterijai savivaldybės gyventojams, nepakankamai tiksliai savivaldybės atstovų įvertinti gyventojų pateikti projektai, kai, pavyzdžiui, neatkreipiamas dėmesys, kad gyventojų pateikto projekto sąmata yra per maža arba per didelė.
- ▶ **Įgyvendinimo pradžioje savivaldybės darbuotojams trūksta gairių bei žinių apie dalyvaujamoji biudžetą.** Pasak kalbintų savivaldybių atstovų, dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimo pradžioje savivaldybės darbuotojams trūksta žinių apie šios priemonės įgyvendinimą, taip pat nurodė, kad ypač trūksta technologinių bei žmogiškųjų resursų. Pavyzdžiui, anot jų, tai lemia sunkumus rengiant tvarkos aprašą, planuojant dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimo veiklas, renkantis ar kuriant DB platformą.
- ▶ **Savivaldybės tarpusavyje nepakankamai bendrauja ir bendradarbiauja dalyvaujamojo biudžeto klausimais.** Kalbinti savivaldybių atstovai teigia, jog nors savivaldybės geranoriškai dalinasi savo patirtimi ir turima informacija, bendradarbiavimo ir bendravimo tarp jų, dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimo klausimu, turėtų būti daugiau. Anot jų, trūksta platformos, kuri skatintų dalijimąsi geraisiais pavyzdžiais bei praktikomis, kadangi dabar net pačios savivaldybės dažnai nežino, kurios iš jų įgyvendina dalyvaujamoji biudžetą ir kaip joms tai sekasi.
- ▶ **Su COVID-19 pandemija susiję iššūkiai kelia riziką dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimo tęstinumui.** Pradžioje buvusi iššūkiu vienoms savivaldybėms perkeliant dalyvaujamojo biudžeto veiklas į internetinę erdvę, kitoms pradedant vykdyti dalyvaujamoji biudžetą, pandemija lieka, kaip viena rizikų, siekiant užtikrinti tolesnį dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimą savivaldybėse. Kai kurių savivaldybių atstovai teigia, jog kova su pandemija kai kuriems sprendimų priėmėjams tampa pretekstu nedidinti dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimui skiriamų lėšų ar net

pretekstu šias lėšas mažinti. Taip pat, savivaldybių atstovai teigia, jog pandemijos valdymui skiriant tiek daug savivaldybės lėšų, joms gali pritrūkti pinigų vykdyti dalyvaujamąjį biudžetą.

- ▶ **Savivaldybėms svarbus Lietuvos savivaldybių asociacijos ir Vidaus reikalų ministerijos aktyvesnis įsitraukimas į dalyvaujamojo biudžeto viešinimą plačiajai visuomenei.** Kokybiniuose interviu dalyvavę savivaldybių atstovai teigia, jog šiuo metu reikalinga didesnė informacijos apie dalyvaujamąjį biudžetą sklaida, kadangi savivaldybės susiduria su sunkumais siekiant apie jį papasakoti visuomenei. Taip pat, jų teigimu, šiuo metu dalis savivaldybių vis dar skeptiškai žiūri į dalyvaujamąjį biudžetą ir jo naudą. Tam pakeisti, jų manymu, svarbu aktyvesnė Lietuvos savivaldybių asociacijos, Vidaus reikalų ministerijos komunikacija apie dalyvaujamąjį biudžetą, jo tikslą bei naudą.

Atsižvelgiant į šias įžvalgas ir savivaldybių minimus iššūkius, TILS teikia rekomendacijas, kurias galite rasti šios studijos 6 psl. Jei turite klausimų, pastebėjimų arba norite įgyvendinti DB savo aplinkoje, maloniai kviečiame su mumis susisiekti el. paštu info@transparency.lt arba telefonu: +370 5 212 69 51.

METODOLOGIJA

KĄ JUMS PAPASAKOSIME?

Šis leidinys skirtas visiems, norintiems aktyviau įtraukti gyventojus į sprendimų priėmimą per dalyvaujamojo biudžeto procesą. **Perskaite šią studiją, Jūs sužinosite:**

- kas yra dalyvaujamas biudžetas;
- kiek savivaldybių įgyvendina arba planuoja įgyvendinti dalyvujamąjį biudžetą Lietuvoje;
- kaip atrodo dalyvujamojo biudžeto įgyvendinimo procesas skirtingose savivaldybėse bei kaip savivaldybės siekia įtraukti įvairias gyventojų grupes;
- kokius įrankius, technologines priemones DB įgyvendinimui naudoja savivaldybės Lietuvoje;
- su kokiais iššūkiais susiduria savivaldybės įgyvendindamos dalyvujamąjį biudžetą bei į kokius klausimus svarbu atsakyti siekiant užtikrinti efektyvesnę gyventojų įtraukimą ir skaidresnę viešųjų lėšų panaudojimą;
- nuo ko pradėti, siekiant įgyvendinti dalyvujamąjį biudžetą, ir kaip užtikrinti jo tęstinumą [Rekomendacijas bei gaires dalyvujamąjį biudžetą planuojančioms įgyvendinti ar jau įgyvendinančioms savivaldybėms rasite 6 psl.].

KOKIAIS DUOMENIMIS REMIAMĖS?

Šią dalyvujamojo biudžeto savivaldybėse apžvalgą TILS atliko remiantis trianguliacijos principu ir rinko empirinius duomenis tiek kiekybinio, tiek kokybinio tyrimo būdu. TILS atliko [1] pirminių duomenų, gautų oficialių užklausų būdu savivaldybėms [60]⁵, analizę; [2] pusiau struktūruotus giluminius kokybinius interviu [13]; [3] antrinių duomenų – anksčiau atliktų tyrimų, gautų duomenų – analizę.

TILS pateikė oficialias užklausas⁶ duomenims gauti visoms [60] Lietuvos savivaldybėms, siekiant suprasti [1] kiek iš jų įgyvendina dalyvujamąjį biudžetą, [2] koks yra projektui skiriamas biudžetas, [3] pateiktų bei laimėjusių idėjų, [4] balsavusių gyventojų skaičių, [5] kokius technologinius įrankius naudoja DB įgyvendinimui, [6] bei kiek informacijos apie laimėjusios idėjos įgyvendinimo procesą skelbia.

[Klausimynas](#) savivaldybėms bei jų atsakymai [kalba netaisyta].

5 Užklausa visoms Lietuvos savivaldybėms išsiųsta 2021 m. liepos 20 d.

6 Užklausos pateiktos remiantis Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo 12 straipsnyje nustatyta tvarka.

Kokybinių interviu metu 13 savivaldybių atstovų iš 12 skirtingų savivaldybių⁷ TILS pateikė klausimus, susijusius su dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimo eiga jų savivaldybėje, naudojamais informacinių technologijų įrankiais, gyventojų įtraukimo skatinimu, taip pat pagrindiniais iššūkiais bei rizikomis, susijusiomis su DB įgyvendinimu.

Kokybiniuose interviu dalyvavo savivaldybių, šiuo metu įgyvendinančių dalyvaujamąjį biudžetą, atstovai. TILS atkreipia dėmesį, jog ateityje būtų naudinga įtraukti ir vietos bendruomenių, savivaldybėse veikiančių asociacijų atstovus.

Savivaldybės, kurių atstovai dalyvavo pusiau struktūruotuose giluminiuose interviu:

- Alytaus miesto savivaldybė [2 atstovai⁸];
- Kauno rajono savivaldybė;
- Klaipėdos miesto savivaldybė;
- Klaipėdos rajono savivaldybė;
- Kretingos rajono savivaldybė;
- Lazdijų rajono savivaldybė;
- Marijampolės savivaldybė;
- Palangos miesto savivaldybė;
- Panevėžio miesto savivaldybė;
- Panevėžio rajono savivaldybė;
- Šiaulių miesto savivaldybė;
- Tauragės rajono savivaldybė.

Atlikus kokybinius interviu, TILS surengė viešąją konsultaciją su minėtų savivaldybių, Lietuvos savivaldybių asociacijos ir Vidaus reikalų ministerijos atstovais. Susitikimo tikslas buvo pristatyti bei drauge su kokybiniuose interviu dalyvavusių savivaldybių, kitų institucijų atstovais aptarti studijos pagrindines išvalgas bei rekomendacijas, kaip užtikrinti veiksmingesnį dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimą savivaldybėse.

7 Kokybiniuose interviu dalyvavę atstovai pakviesti remiantis oficialių užklausų būdu gauta informacija 2020 bei 2021 metais, atsižvelgiant į savivaldybių pateiktą informaciją. Kalbinti atstovai - su dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimu savivaldybėje dirbantys asmenys (pvz. administracijos direktoriaus pavaduotojai, mero patarėjai, departamentų specialistai).

8 TILS pasirinko pakalbinti du Alytaus miesto savivaldybės atstovus, skirtingu metu įsitraukusius į dalyvaujamąjį biudžeto veiklas, kadangi tai pirmoji savivaldybė Lietuvoje DB įgyvendinusi jau 4 kartus.

DALYVAUJAMASIS BIUDŽETAS – 21-ŲJO AMŽIAUS SKAIDRUMO STANDARTAS?

Dalyvaujamas biudžetas [DB] – tai būdas kartu su bendruomene spręsti dėl viešųjų lėšų panaudojimo. Dalyvaujamo biudžeto įgyvendinimo savivaldybėse metu, gyventojai patys siūlo idėjas, kaip galima panaudoti dalį biudžeto lėšų, ir balsuodami renka labiausiai patikusias, kurias vėliau turi įgyvendinti savivaldybės administracija. Dalyvaujamo biudžeto ekspertų teigimu, tai yra gyventojų įgalinimo priemonė, suteikianti jiems realią galią daryti įtaką realiems pinigams.⁹

Visas dalyvaujamo biudžeto įgyvendinimo procesas orientuotas į kuo aktyvesnį gyventojų įtraukimą į sprendimų priėmimą.

KOKIE PAGRINDINIAI DALYVAUJAMOJO BIUDŽETO ŽINGSNIAI?

1. **Pasiruošimas** – savivaldybės atstovai parengia tvarkos aprašą, dalyvaujamo biudžeto įgyvendinimo gaires, kuriose aprašoma, kaip bus vykdomas balsavimas (virtualiai, gyvai ar hibridiniu būdu) ir atitinkamai sukuriamas arba pritaikomas balsavimo įrankis, savivaldybėje suburiama konsultacinė darbo grupė.¹⁰
2. **Gyventojų informavimas** – gyventojai įvairiais būdais informuojami apie planuojamas veiklas savivaldybėje, jiems pristatomi dalyvaujamo biudžeto tikslai, terminai, gairės.
3. **Idėjų dirbtuvės / gyventojų konsultacijos** – savivaldybės atstovai organizuoja konsultacinės darbo grupės bei gyventojų susitikimus, kurių metu aptariamos gyventojų pirminės idėjos, jų įgyvendinamumas, galimi apribojimai.
4. **Projektų idėjų rengimas** – gyventojai rengia konkrečius ir finansiškai pagrįstus idėjų projektus, buriasi į grupes, konsultuojasi su ekspertais, konsultacine grupe.
5. **Projektų idėjų vertinimas** – parengę projektų idėjas gyventojai jas pateikia savivaldybei. Savivaldybės atstovai svarsto projektus pagal aiškiai apibrėžtus vertinimo kriterijus ir atrankos mechanizmus. Įvertinus projekto idėjas, gyventojams suteikiamas grįžtamasis ryšys ir galimybė atlikti atitinkamus taisymus.
6. **Balsavimas** – gyventojai balsuoja už vieną ar daugiau jiems labiausiai patikusių projektų. Balsavimas gali būti vykdomas gyvai, įmetant biuletenį į balsadėžę, ir/arba virtualiai, naudojant įvairias platformas.
7. **Laimėjusių projektų įgyvendinimas ir stebėseną** – savivaldybė įgyvendina laimėjusį projektą, į procesą kaip įmanoma labiau įtraukiant idėjos autorių[-ius]. Apie įgyvendinimą informacija teikiama savivaldybės arba specialioje DB įgyvendinimui sukurtoje svetainėje. Daugiau apie dalyvaujamo biudžeto žingsnius bei pavyzdžius galite rasti [TILS puslapyje](#).

⁹ Participatory budgeting project, „What is PB?“. <https://www.participatorybudgeting.org/what-is-pb/>

¹⁰ Konsultacinės grupės vaidmuo – padėti bei konsultuoti gyventojus projektų rengimo metu, atsakyti jiems rūpimus klausimus. Ji dažniausiai sudaroma iš įvairių sričių ekspertų, kaip pvz. miesto architektai, savivaldybės administracijos, įvairių departamentų atstovai, savivaldybėje veikiančių vietos bendruomenių bei nevyriausybinų organizacijų atstovai.

Apibendrinant, pagrindiniai dalyvaujamojo biudžeto etapai atrodo taip – idėjos vystymas, projektų rengimas, balsavimas, įgyvendinimas.

Dalyvaujamieji biudžetai yra įgyvendinami jau daugiau nei 30 metų ir daugiau nei 7 tūkst. miestų visame pasaulyje.¹¹ Nors prasidėjo Porto Alegre mieste, Brazilijoje, dalyvaujamasis biudžetas yra vykdomas ne tik miestuose, bet ir mokyklose, universitetuose, būstų bendruomenėse [angl. *housing authorities*] bei įvairiose viešojo sektoriaus institucijose.¹²

Dalyvaujamasis biudžetas yra ypač populiarus Europoje. 2016 metais daugiau nei 3 tūkst. miestų Europoje buvo bent kartą išbandę šią priemonę.¹³ Pavyzdžiui, Vokietijos miesto Vupertalio gyventojai praėjusiais metais sprendė dėl daugiau nei 150 tūkst. eurų panaudojimo, lisaboniečiai kasmet skirsto apie 2,5 mln. eurų, Madrido gyventojai 2019 metais sprendė dėl 30 mln. eurų, šiais – dėl 50 mln. eurų

11 Participatory budgeting project, „What is PB?“. <https://www.participatorybudgeting.org/what-is-pb/>

12 Dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimo įvairiose bendruomenėse pavyzdžiai. Daugiau apie dalyvaujamąjį biudžetą universitetuose bei kolegijose galite rasti čia: <https://www.alamo.edu/pac/about-pac/compliance/participatory-budgeting/>

Daugiau apie dalyvaujamąjį biudžetą būstų bendruomenėse: <https://digidemlab.org/participatory-budget-residents/>

Daugiau apie dalyvaujamąjį biudžetą mokyklose: <https://www.klaipedos-r.lt/index.php?1955892775>

13 „Initiative to promote Participatory Budgeting.“ Europos Komisija, 2016. <https://bit.ly/3BTclg4>

14 „Participatory Budgets 2021.“ Decide Madrid, 2021. <https://decide.madrid.es/presupuestos>

panaudojimo.¹⁴ Paryžiaus miestas gyventojų bei moksleivių sprendimui atiduoda daugiau nei 100 mln. kasmet.¹⁵

Tikslai, kuriuos kelia miestai – daugiau skaidrumo, didesnis gyventojų pasitikėjimas ir įtraukimas, ypač marginalizuotų visuomenės grupių, geresnė reputacija.¹⁶

Remiantis užsienio valstybių, miestų patirtimi, galima teigti, jog dalyvaujamas biudžetas ilginiui prisideda ir prie socialinės gerovės, gyventojams siūlant teikti ir balsuoti už projektus, kurie prisidėtų prie svarbių visuomenei klausimų. Pavyzdžiui, Brazilijoje 1990-2004 metais, kai DB metu buvo pasiūlyta investuoti daugiau į vandentiekio sistemas bei sveikatos apsaugą, sumažėjo mažamečių mirtingumas,¹⁷ Lisabonoje DB prisidėjo prie tvarumo, žaliosios politikos plėtros. 2008-2018 metais daugiau nei 36 mln. eurų buvo skirti DB projektams, susijusiems su aplinkosauga, energijos taupymu.¹⁸ Niujorke atrenkant projektus buvo pradėtas naudoti teisingumo [angl. *equity*] kriterijus. Tai reiškia, kad lėšos buvo nukreiptos į skurdesnius, didesnius poreikius turinčius rajonus.¹⁹

15 „Participatory Budgeting: a tool for Inclusive Smart Cities.“ Citizen Focus, 2017 <https://bit.ly/2Yi3MwT>

16 „PB’s Impacts.“ Participatory Budgeting Project. <https://www.participatorybudgeting.org/impacts/>

17 SóniaGonçalves, „The Effects of Participatory Budgeting on Municipal Expenditures and Infant Mortality in Brazil.“ *World Development*, 53, 2014.

18 R. Falanga, J. Verheij, O. Bina, „Green[er] Cities and Their Citizens: Insights from the Participatory Budget of Lisbon.“ *Sustainability* 2021, 13.

19 „Impacts of Participatory Budgeting on Governance & Well-Being.“ People Powered, 2021.

DALYVAUJAMASIS BIUDŽETAS LIETUVOS SAVIVALDYBĖSE

2020 m. rudenį atlikta TILS apžvalga parodė, jog 9 iš 10 savivaldybių bent sykį siekė įtraukti gyventojus į savivaldos gyvenimą. Dažniausiai, viešųjų konsultacijų, apklausų būdu, dalinantis informacija apie priimamus sprendimus.²⁰ Remiantis minėtos apžvalgos duomenimis, nuo 2018 iki 2020 metų rugpjūčio mėn., 8 savivaldybės taip pat bent kartą įgyvendino ir dalyvaujамąjį biudžetą.²¹ Pirmoji savivaldybė Lietuvoje, išbandžiusi dalyvaujамąjį biudžetą – Alytaus miestas, kuriame jis geriau žinomas, kaip „Alytiškių iniciatyvos“. Dalyvaujамasis biudžetas ten pradėtas įgyvendinti siekiant paskatinti gyventojus būti savo miesto šeimininkais ir paskirstyti dalį savivaldybės lėšų. Nuo 2018 metų alytiškiai kasmet turi galimybę pasiūlyti, kam skirti dalį savivaldybės biudžeto.²²

Visgi tiek pirmųjų dalyvaujамųjų biudžetų Lietuvoje, tiek užsienyje metu, paprastai nebuvo vertinamas dalyvaujамоjo biudžeto poveikis ją įgyvendinančiai bendruomenei, tai yra, ar dalyvaujамasis biudžetas padeda siekti užsibrėžtų tikslų. Dėl šios priežasties, TILS nusprendė išbandyti dalyvaujамąjį biudžetą mažesnėse bendruomenėse – mokyklose ir taip pamatuotai suprasti, koks yra DB poveikis. 2019 m. atlikus reprezentatyvias moksleivių apklausas, paaiškėjo, jog po iniciatyvos beveik 8 kartus padaugėjo moksleivių, teigiančių, kad labai gerai supranta, kaip veikia jų mokyklos biudžetas [prieš iniciatyvą – 1,5 proc., po – 11,3 proc.]. Moksleivių, nieko nežinančių apie mokyklos finansus, sumažėjo daugiau nei 2 kartus.

Šį pratimą TILS pakartojo ir 2021 metais, COVID-19 pandemijos sąlygomis. Po dalyvaujамоjo biudžeto iniciatyvų moksleiviai teigė geriau suprantantys, kaip bendradarbiauti su administracija ir įsitraukti į mokyklos veiklas, nepriklausomai nuo to, ar veiklų įgyvendinimas vyko virtualiai, ar gyvai [prieš iniciatyvą – 42 proc., po – 54 proc.]. Dviem trečdaliais padaugėjo moksleivių, teigiančių, kad labai gerai arba gerai supranta mokyklos biudžetą [prieš iniciatyvą Lietuvoje – 45 proc., po – 65 proc.].

Iš viso 2018-2021 metais drauge su TILS dalyvaujамąjį biudžetą įgyvendino 20 mokyklų. Mokyklų, įgyvendinančių DB, žemėlapi bei įžvalgas galite rasti [TILS praktiniame vadove](#).²³

20 „Transparency International“ Lietuvos skyrius, Dalyvaujамasis biudžetas: <https://bit.ly/3BHeyLL>

21 Oficialių užklausų savivaldybėms [60] duomenys, 2020. Duomenis galite rasti čia: <https://bit.ly/3p7ZjrP>

22 Alytaus miestas dalyvaujамąjį biudžetą pradėjo įgyvendinti remdamiesi Suvalkų pavyzdžiu. Nuoroda į pranešimą: <https://bit.ly/3DLmFr6>

23 Taip pat dėl daugiau informacijos apie DB įgyvendinimą mokyklose galite susisiekti el. paštu info@transparency.lt.

2018-2021 m. laikotarpiu išaugo ir savivaldybių, įgyvendinančių dalyvaujamąjį biudžetą skaičius. 2020 m. rugpjūčio mėnesį bent kartą DB buvo įgyvendinusios 15 savivaldybių, per metus šis skaičius išaugo ir dabar siekia 22 [Alytaus miesto, Kauno rajono, Klaipėdos miesto, Kėdainių rajono, Klaipėdos rajono, Kretingos rajono, Kupiškio rajono, Lazdijų rajono, Marijampolės, Palangos, Panevėžio rajono, Panevėžio miesto, Prienų rajono, Rietavo, Rokiškio rajono, Šiaulių miesto, Tauragės rajono, Telšių rajono, Ukmergės rajono, Varėnos rajono, Vilkaviškio rajono, Vilniaus miesto].²⁴ Dar 13 savivaldybių planuoja įgyvendinti DB jau artimiausiu metu [Akmenės rajono, Alytaus rajono, Birštono, Elektrėnų, Kaišiadorių rajono, Neringos, Pasvalio rajono, Plungės rajono, Radviliškio rajono, Skuodo rajono, Šiaulių rajono, Šilalės rajono, Švenčionių rajono].²⁵

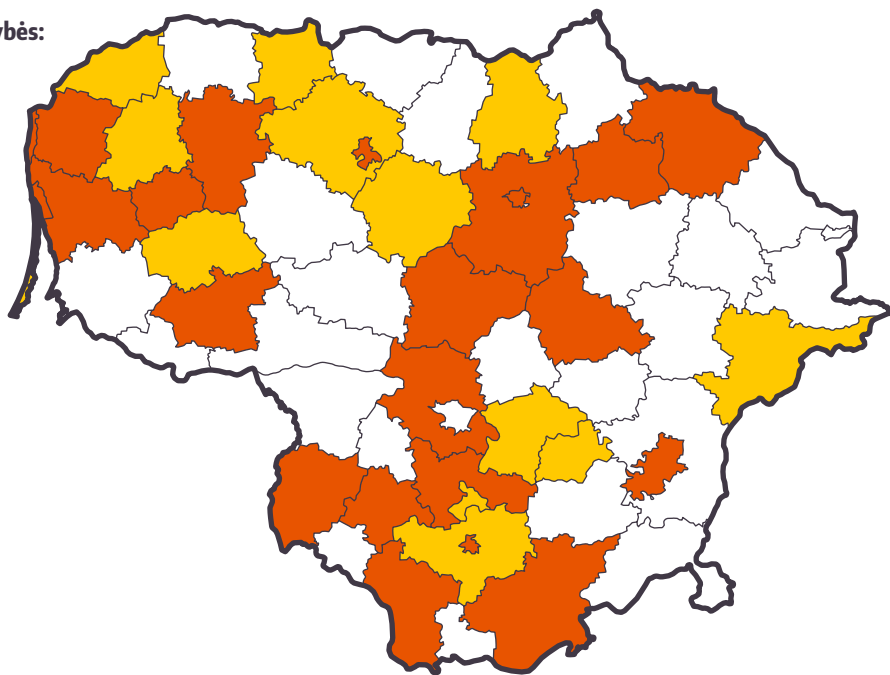
Dvi savivaldybės [Klaipėdos m. ir Klaipėdos raj.] rengia dalyvaujamuosius biudžetus ir mokyklose.²⁶

●
DB įgyvendinančios savivaldybės:

Alytaus miesto
Kauno rajono
Klaipėdos miesto
Kėdainių rajono
Klaipėdos rajono
Kretingos rajono
Kupiškio rajono
Lazdijų rajono
Marijampolės rajono
Palangos rajono
Panevėžio rajono
Panevėžio miesto
Prienų rajono
Rietavo rajono
Rokiškio rajono
Šiaulių miesto
Tauragės rajono
Telšių rajono
Ukmergės rajono
Varėnos rajono
Vilkaviškio rajono
Vilniaus miesto

●
DB planuojančios įgyvendinti savivaldybės:

Akmenės rajono
Alytaus rajono
Birštono rajono
Elektrėnų rajono
Kaišiadorių rajono
Neringos rajono
Pasvalio rajono
Plungės rajono
Radviliškio rajono
Skuodo rajono
Šiaulių rajono
Šilalės rajono
Švenčionių rajono

Remiantis oficialiais, užklausų savivaldybėms būdu, gautais duomenimis, nuo 2018 metų Lietuvos savivaldybių gyventojai bendrai nusprendė dėl 2,3 mln. Eur. Vien praėjusiais metais [2020 m. rugpjūčio mėn. – 2021 m. rugpjūčio mėn. laikotarpiu]

24 Oficialių užklausų savivaldybėms [60] duomenys, 2021.

25 Atsakydamos į 2021 m. liepos 20 d. TILS siųstą užklausą, šios savivaldybės nurodė, jog šiuo metu planuoja, rengia arba tvirtina savo dalyvaujamojo biudžeto tvarkos aprašus.

26 Dalyvaujamas biudžetas Klaipėdos rajono savivaldybės mokyklose: <https://www.klaipėdos-r.lt/index.php?1955892775>

Dalyvaujamas biudžetas Klaipėdos miesto mokyklose: <https://www.klaipėda.lt/lt/naujienos/7654/klaipėdoje-mokiniu-dalyvaujamas-biudzetas:715>

DB įgyvendinimui savivaldybės skyrė per 1,6 mln. Eur.²⁷ Savivaldybių dalyvaujamajam biudžetui skiriama suma svyruoja nuo 10 tūkst. iki 300 tūkst. eurų. Vidutinė savivaldybių skiriama suma dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimui – 50 000 Eur.²⁸

Per praėjusius metus gyventojai pateikė daugiau nei 300 projektų, iš kurių 44 laimėjo ir bus įgyvendinti. Tarp jų, šokių terasa, Nevėžio pakrantės pritaikymas poilsiui ir laisvalaikiui, maudyklos įrengimas, dviračių ir riedučių kalnelių trasos.²⁹ Viena savivaldybė vidutiniškai sulaukia 17 gyventojų idėjų. Visi projektai – susiję su infrastruktūros savivaldybėje gerinimu, naujų erdvių sukūrimu, pvz. sporto, vaikų žaidimų aikštelės, diskgolfo aikštynai, parko erdvių atnaujinimas, apšvietimo gerinimas, pastatų atnaujinimas.

2020 m. rugpjūčio mėn. – 2021 m. rugpjūčio mėn. į balsavimą bendrai įsitraukė beveik 40 tūkst. gyventojų. Šios savivaldybės bendrai įtraukė daugiau nei 5 proc. visų šių savivaldybių rinkėjų.³⁰

Remiantis kokybinių interviu metu gauta bei kita viešai prieinama informacija, galima pastebėti ir tai, jog praėjus trims metams nuo pirmojo DB Lietuvoje, savivaldybės jau pradeda jį tobulinti bei pritaikyti savo konkretiems poreikiams. Pavyzdžiui, ruošiasi rengti papildomas konsultacijas – dirbtuves gyventojams, atsižvelgia į gyventojų teikiamas, bet pagal tvarkos aprašą neatitinkančias, idėjas ir, atitinkamai, koreguoja dokumentą, siekia įtraukti ne tik suaugusius, bet ir jaunesnius savivaldybės gyventojus. Nors iki šiol visos DB įgyvendinančios savivaldybės tikslingai skatino gyventojus siūlyti infrastruktūros projektus, Šiaulių miestas šiemet gyventojus ragina teikti ir kultūrinius bei socialinius projektus [pvz. įvairūs renginiai, parodos].³¹ Dvi savivaldybės įgyvendina DB jau ir mokyklose.

Pastaraisiais metais dalyvaujamas biudžetas taip pat sulaukė ir nacionalinio lygmens sprendimų priėmėjų dėmesio. Vidaus reikalų ministerija [VRM], taip pat bent dvi Seimo frakcijos pradėjo aktyvesnius veiksmus, siekiant skatinti dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimą Lietuvos savivaldoje.³² Seime buvo registruotas įstatymo pakeitimo projektas, kurio tikslas – skatinti savivaldybes bent 0,1 proc. savivaldybės biudžeto asignavimų planuoti, taikant dalyvaujamojo biudžeto priemonę.³³

27 2021 m. rugsėjį dalyje savivaldybių vis dar vyko balsavimas, pasiruošimo darbai.

28 Oficialių užklausų savivaldybėms [60] duomenys, 2021.

29 Ten pat.

30 2019 m. kovo 3 d. savivaldybių tarybų rinkimų balsavimo rezultatai Lietuvoje, VRK. <https://bit.ly/3n7qzEa> TILS atkreipia dėmesį, jog procentinė balsavusių gyventojų dalis apskaičiuota naudojant oficialų VRK skelbiamą rinkėjų skaičių savivaldybėje (vyresni nei 18 metų gyventojai), vis dėlto, dalyje savivaldybių balsuoti gali ir 16 metų sulaukę asmenys.

31 „Dalyvaujamas biudžetas sugrįžta – pasiūlykite savo idėją Šiauliams!“ Šiaulių miesto savivaldybė, 2021. <https://bit.ly/3uDaNEl>

32 „LRT trumpai. Naujoji Seimo frakcija – kas ją sudaro ir ką jie žada?“ <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1490106/lrt-trumpai-naujoji-seimo-frakcija-kas-ja-sudaro-ir-ka-jie-zada>

33 Vietos savivaldos įstatymo nr. I-533 35[1] ir 51 straipsnių pakeitimo įstatymas, 2021. <https://bit.ly/3a3BKaG>

APIE KĄ VERTĄ PAGALVOTI ĮGYVENDINANT DALYVAUJAMĄJĮ BIUDŽETĄ?

MOTYVACIJA BEI TIKSLAI: KODĖL NORITE ĮGYVENDINTI DALYVAUJAMĄJĮ BIUDŽETĄ?

Prieš 2019 metais vykusius savivaldybių tarybų rinkimus, TILS atliko partijų rinkimų programų analizę, siekiant suprasti, kiek iš jų, gavusios mandatą, ruošiasi įgyvendinti dalyvaujamąjį biudžetą. 14-oje savivaldybių [Alytaus rajono savivaldybė, Anykščių rajono savivaldybė, Biržų rajono savivaldybė, Elektrėnų savivaldybė, Klaipėdos miesto savivaldybė, Kretingos rajono savivaldybė, Kupiškio rajono savivaldybė, Palangos miesto savivaldybė, Plungės rajono savivaldybė, Šalčininkų rajono savivaldybė, Šiaulių miesto savivaldybė, Šilutės rajono savivaldybė, Vilniaus miesto savivaldybė, Vilniaus rajono savivaldybė] bent viena rinkimuose dalyvavusi ir mandatą gavusi partija buvo įtraukusi dalyvaujamąjį biudžetą į savo programą.³⁴ 2021 metų rugpjūčio-rugsėjo mėnesio duomenimis, iš jų, dalyvaujamąjį biudžetą bent kartą įgyvendino arba šiuo metu įgyvendina šešios savivaldybės [Klaipėdos miesto savivaldybė, Kretingos rajono savivaldybė, Kupiškio rajono savivaldybė, Palangos miesto savivaldybė, Šiaulių miesto savivaldybė, Vilniaus miesto savivaldybė].

Keturių iš šių šešių savivaldybių atstovai dalyvavo ir kokybiniuose interviu. Jų teigimu, pagrindinė priežastis paskatinusi savivaldybę įgyvendinti dalyvaujamąjį biudžetą – noras aktyviau įtraukti gyventojus į sprendimų priėmimą. Tam pritaria ir kiti kalbinti savivaldybių atstovai. Visų jų teigimu, dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimas leidžia veiksmingai įtraukti gyventojus į bendruomenės veiklas, supažindinti juos su savivaldybėje vykstančiais procesais, biudžeto formavimu, ypač tuos, kurie įprastai neįsitraukia į savivaldybės gyvenimą.

Dalis kokybinių interviu dalyvių taip pat teigė, jog susidomėjimą DB įgyvendinimu paskatino kitų savivaldybių pavyzdžiai, ypačingai Alytaus miesto. Taip pat

„NORĖJOME PERDUOTI SPRENDIMŲ PRIĖMIMO KAMUOLĮ BŪTENT GYVENTOJAMS, KURIE SAKO, JOG MIESTAS NIEKO NEDARO, TAI MES GALVOJAM, GERAI, PASIŪLYKITE IR PADARYSIM, JEIGU TIK GYVENTOJAI PALAIKYS.“

34 Alytaus miesto savivaldybė tuo metu buvo vienintelė savivaldybė Lietuvoje įgyvendinanti dalyvaujamąjį biudžetą.

– gerosios patirtys išgirstos TILS organizuojamo Dalyvaujamojo biudžeto forumo metu. Nors daugeliu atvejų idėja pritaikyti šiuos geruosius pavyzdžius kilo vietos politikams, savivaldybių atstovams, dviejų iš dvylikos savivaldybių atstovai teigė, jog DB pradžia jų savivaldybėje inicijavo bendruomenė arba gyventojai [Klaipėdos miestas, Palangos miestas].

Šiaulių miesto savivaldybės atstovo teigimu, juos įgyvendinti dalyvaujamąjį biudžetą paskatino ir žemas gyventojų pasitikėjimas savivaldybės priimamais sprendimais bei žmonių nusivylimas demokratija.³⁵

Kokybinių interviu metu keli atstovai teigė, jog gyventojai juos dažnai supranta, kaip „biurokratus, kurie tik gurkšnoja kavą ir nieko nedaro“. Jų teigimu, dalyvaujamas biudžetas yra puikus būdas tai pakeisti ir ilginiui didinti gyventojų pasitikėjimą vietos valdžia. Savivaldybių, kurios įgyvendina dalyvaujamąjį biudžetą ne pirmą kartą, atstovai sako, jog gyventojai, kurie įsitraukia į dalyvaujamojo biudžeto veiklas, tampa aktyvesniais bendruomenės nariais, geriau žino, į ką savivaldybėje kreiptis jiems rūpimais klausimais.

Kalbintų savivaldybių atstovai mano, jog dalyvaujamas biudžetas taip pat leidžia gyventojams pamatyti, jog jų nuomonė yra išties vertinama. Keli savivaldybių atstovai teigia, jog remiantis jų patirtimi, suaktyvėja ir bendruomenių, jų vadovų veikla, vienos iš kalbintų savivaldybių atstovas pastebi, jog tai yra galimybė savo balsą išreikšti ir jaunimui, kurių, teikiančių projektus, pas juos atsiranda vis daugiau.

„VIS DAUGIAU JAUNIMO TEIKIA PROJEKTUS. IR JIE LAVINASI, SUPRANTA, KAIP VYKSTA FINANSINIS PLANAVIMAS, KAIP BIUDŽETAS YRA PLANUOJAMAS, TAI ČIA YRA DIDŽIULĖ VERTYBĖ.“

Savivaldybių atstovai teigia, kad dar viena pridėtinė vertė, kurią kuria dalyvaujamas biudžetas – geresnis gyventojų poreikių supratimas. Didžioji dalis tyrimo dalyvių pažymėjo, jog net idėjoms nelaimėjus, savivaldybėms DB padeda

geriau suprasti gyventojų poreikius. Tai ir būdas pasisemti idėjų, kadangi atsiranda tokių projektų, apie kuriuos savivaldybių atstovai anksčiau nebūna pagalvoję.

35 „The Global Satisfaction with Democracy Report 2020.“ Cambridge: Centre for the Future of Democracy, 2020. https://www.cam.ac.uk/system/files/report2020_003.pdf

DALYVAUJAMOJO BIUDŽETO EIGA: KAIP ĮGYVENDINSITE DALYVAUJAMĄJĮ BIUDŽETĄ?

Visų kalbintų savivaldybių atstovai teigė, jog dalyvaujamąjį biudžetą, kaip dažnai išskiriama ir DB teorijoje, skirsto į šiuos etapus: tvarkos aprašo parengimas bei darbo/konsultacinės grupės sudarymas – kvietimas gyventojams teikti paraiškas – gyventojų projektų rengimas – projektų vertinimas – balsavimas – įgyvendinimas. Tad galima teigti, jog pagrindiniai DB įgyvendinimo etapai praktikoje savivaldybėse nesiskiria.

Vis dėlto, savivaldybės numato skirtingas įgyvendinimo proceso gaires, taisykles [pvz. projektą galinčių teikti, balsuoti gyventojų amžiaus ribojimus, reikiamų surinkti balsų skaičių, laimėjusio(-ių) projekto(-ų) įgyvendinimo terminus], bei papildomus gyventojų įsitraukimą skatinančius žingsnius [pvz. rengia papildomus susitikimus, diskusijas su gyventojais]. [Priedas nr. 1]

Pavyzdžiui, 11 iš 12 savivaldybių, kurių atstovai dalyvavo kokybiniuose interviu, tam, jog gyventojų projektas būtų priimtas vertinimui, turi būti surenkamas tam tikras savivaldybėje registruotų asmenų parašų skaičius [nuo 10 iki 50 parašų]. [Priedas nr. 1] Anot savivaldybių atstovų, tokia praktika sugalvota tam, jog būtų paskatintas gyventojų tarpusavio bendravimas, diskusijos. Taip pat, jų teigimu, tai būdas įrodyti, kad projektas nėra aktualus tik vienos kaimynystės gyventojams. Vis dėlto, vieno iš savivaldybių atstovų teigimu, tai gali demotyvuoti gyventojus, norinčius teikti projektus. Tokiu būdu šis procesas tampa palankesnis registruotoms vietos bendruomenėms ar organizacijoms, jų vadovams ar atstovams, kuriems kur kas lengviau surinkti reikiamus parašus ir sudėtingesnis pavieniams gyventojams, kurie įprastai nedalyvauja savivaldybės gyvenime.

Visų savivaldybių atstovai teigė, jog rengiant savo projektus, gyventojai gali tartis su savivaldybių atstovais jiems rūpimais klausimais. Vis dėlto, dalis savivaldybių, atlikę

„TAI GERAS ĮRANKIS MATYTI, KO REIKIA GYVENTOJAMS, VISI TURI GALIMYBĘ PASISAKYTI, KO JIEMS REIKIA.“

gyventojų projektų vertinimą, šiuo metu nesuteikia grįžtamojo ryšio bei nenumato papildomo laiko galimiems pakeitimams. Tokiu atveju, gyventojų projektui neatitinkant tam tikrų reikalavimų, jis yra atmetamas, nesuteikiant galimybės padaryti atitinkamų pakeitimų. Tai svarbu atsižvelgiant į tai, jog remiantis kokybinių interviu metu gauta informacija, trūkumai kartais yra gana minimalūs [pvz. patikrinus projekto sąmatą ji viršija numatytą sumą vos keliais šimtais arba savivaldybei peržiūrėjus surinktą projekto palaikytojų sąrašą bei jų deklaruotas gyvenamąsias vietas, paaiškėja, jog trūksta vieno asmens parašo tam, jog projektas būtų priimtas].

Kai kurios savivaldybės, atsižvelgdamos į minėtus iššūkius, imasi papildomų priemonių. Anot Panevėžio miesto savivaldybės atstovų, savivaldybė planuoja rengti viešąsias konsultacijas su gyventojais, kurių metu drauge su jais aptartų jų pirmines idėjas, reikalavimus ir galimus iššūkius.

Kauno rajono, Šiaulių miesto savivaldybės, kaip vieną iš dalyvaujamojo biudžeto etapų, įtraukė ir vieną papildomą – gyventojų idėjų pristatymą, kurį vykdo prieš prasidedant balsavimui. Šių miestų atstovų teigimu, tokiu būdu idėjų autoriai turi galimybę savivaldybės gyventojams pristatyti savo projektą, jo tikslus bei naudą bendruomenei, o gyventojams – priimti labiau pagrįstą sprendimą balsuojant už jiems labiausiai patikusią idėją.³⁶ Klaipėdos rajono savivaldybė įgyvendina panašią priemonę ir skatina gyventojus padaryti savo projekto pristatymo įrašą, kuriuos, kaip ir anksčiau minėtos savivaldybės, paskelbia savivaldybės *Youtube* kanale.

„RENGIANT TVARKOS APRAŠĄ REIKIA LABAI AIŠKIAI VISKĄ PARAŠYT, NES DIRBAM SU GYVENTOJAIŠ, KURIE NETURI TOS PATIRTIES, KURIAŲ GALBŪT TURIM MES, RAŠANTYS TAS TVARKAS.“

Kelios savivaldybės savo gairėse apibrėžia ir papildomus reikalavimus balsavimo procese. Tai reiškia, jog tam, kad projektas būtų laikomas laimėjusiu, jis turi surinkti tam tikrą balsų skaičių.

[Priedas nr. 1] Vis dėlto, anot tyrimo dalyvių, tai gali sumažinti gyventojų motyvaciją dalyvauti. Kol kas dėl per mažo surinktų balsų skaičiaus, idėjos nebuvo įgyvendintos tik vienoje savivaldybėje [Marijampolės savivaldybė].³⁷

Į laimėjusios idėjos įgyvendinimo procesą idėjos autorius įtraukia didžioji dalis savivaldybių, vis dėlto, įtraukimo pobūdis skiriasi. Nors vienos su gyventojais bendrauja labai aktyviai ir derina, kiek įmanoma daugiau projekto detalių, dalis savivaldybių visą procesą palieka savo rankose. Taip pat, kol kas nei viena savivaldybė, įgyvendinanti DB Lietuvoje,³⁸ savo puslapyje neskelbia informacijos apie projekto įgyvendinimo eigą, progresą, vykdytus ar vykdomus su tuo susijusius viešuosius pirkimus.³⁹

SĖKMĖS RODIKLIAI: KAIP GALITE PAMATUOTI DALYVAUJAMOJO BIUDŽETO SĖKMĘ?

Kokybinių interviu metu, didžioji dalis savivaldybių atstovų, paklausti apie tai, kokius tikslus kėlė bei kaip matuoja dalyvaujamojo biudžeto sėkmę savo savivaldybėje,

36 Dalyvaujamojo biudžeto idėjų pristatymus Kauno rajono savivaldybėje galite rasti čia: <https://bit.ly/3vKTIPO>

Dalyvaujamojo biudžeto idėjų pristatymus Šiaulių miesto savivaldybėje galite rasti čia: <https://bit.ly/3OC19qD>

37 Savivaldybės atstovo teigimu, mažos vertės projektui pritrūko 5 gyventojų balsų, didelės vertės – daugiau nei 100.

38 „Participatory Budgeting: a tool for Inclusive Smart Cities.“ Citizen Focus, 2017, p. 35. <https://bit.ly/2Yi3MwT>

39 Oficialių užklausų savivaldybėms [60] duomenys, 2021.

teigė sėkmės rodiklių neturintys. Tokius teigė nusimačiusios keturios savivaldybės [Klaipėdos miestas, Kretingos rajonas, Lazdijų rajonas, Šiaulių miestas]. Kadangi visos jos įgyvendino DB jau ne vieną kartą, jų siekis buvo pagerinti prieš tai buvusių metų rodiklius. Klaipėdos miestas bei Lazdijų rajonas lygino pateiktų projektų bei balsavusių gyventojų skaičių. Lazdijų rajono savivaldybės atstovas, kaip vieną iš DB sėkmės rodiklių taip pat įvardino ir įgyvendintų laimėjusių projektų skaičių. Kretingos rajono savivaldybė atliko gyventojų apklausas, kurių metu klausė, ar įgyvendinta idėja pateisina lūkesčius. Šiaulių miestas pirmais metais lyginosi su Alytumi, antrais metais – stebėjo, ar išaugo balsavusių gyventojų procentinė dalis. Taip pat – kiek projektų pateikė gyventojai, kurie įprastai rečiau įsitraukia į savivaldybės gyvenimą [t.y. nepriklauso vietos bendruomenėms, įvairioms organizacijoms].

Savivaldybių, kurios rodiklių apsibrėžusios dar neturi, atstovai siūlė sėkmę matuoti tokiais kokybiniais rodikliais, kaip pateiktų projektų skaičius, kokybiškų projektų, kurie gali būti teikiami balsavimui, skaičius, balsavusių gyventojų dalis. Taip pat, tokie kokybiniai rodikliai, kaip projektų naudingumas, jų įvairovė.

DALYVAUJAMOJO BIUDŽETO VIEŠINIMAS: KAIP GALITE INFORMUOTI IR ĮTRAUKTI GYVENTOJUS?

Remiantis tyrimo dalyvių atsakymais, informacinės kampanijos kviečiant teikti idėjas bei balsuoti, naudojamais įrankiais dažnai nesiskiria. Visi kokybiniuose interviu dalyvavę savivaldybių atstovai paminėjo, jog viešinimui naudojamos – socialinio tinklo *Facebook* platforma [savivaldybės paskyra, vietos bendruomenių, organizacijų paskyros, jų grupės] bei savivaldybės interneto svetainė. Vienuolika iš trylikos atstovų paminėjo beveik vieną iš šių naudojamų priemonių – regioninė žiniasklaida, tai laikraščiai, televizija, radijas. Dviejų savivaldybių atstovai paminėjo, jog reklamai naudoja ir autobusų stoteles, televizorius autobusuose, viena – reklama su žinomomis asmenybėmis. Dviejų savivaldybių atstovai paminėjo ir siunčiamus laiškus vietos organizacijoms, NVO, siekiant įtraukti jaunimą – mokykloms.

Kaip jau buvo minėta, savivaldybės naudoja ir *Youtube* platformą, kurioje dalinasi informacija apie dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimą, projektų pristatymus, balsavimą.

Septynios savivaldybės teigia skleidžiančios informaciją apie dalyvaujamąjį biudžetą gyvų susitikimų metu. Tai jos daro renginių, susitikimų, seniūnų susirinkimų metu. Trečdalio kalbintų savivaldybių atstovai pridūrė, jog gyvas žodis vis dar lieka geriausia informacijos sklaidos priemone. Keli kalbintų savivaldybių atstovai pastebi ir labai svarbų vietos bendruomenių, seniūnaitijų vaidmenį skleidžiant informaciją, kadangi svarbu, jog jie perduotų žinią savo nariams.

Ketvirtadalis tyrimo dalyvių teigia, jog prie aktyvesnio bendruomenių įtraukimo ir skatinimo eiti balsuoti dažnai prisideda ir patys idėjų autoriai. Vienose savivaldybėse tai pasireiškia *Facebook* reklamos balsavime dalyvaujančiam projektui pirkimu, kitose – bendruomenių ėjimu nuo durų prie durų. Taip pat atsiranda savivaldybių, kuriose bendruomenės siūlo laimėti prizus. Pavyzdžiui, Tauragės rajono savivaldybėje bendruomenės įsteigė prizą – skrydį parasparniu.

Remiantis oficialių užklausų būdu gautais duomenimis, visos savivaldybės suteikia galimybę gyventojams už labiausiai patikusią idėją balsuoti internetu.⁴⁰ Kalbintų savivaldybių atstovai teigia, jog balsavimo platformos pasirinkimas arba sukūrimas yra vienas sudėtingiausių klausimų. Renkantis balsavimo platformą dalis savivaldybių teikia prioritetą skaidrumui, duomenų konfidencialumui, kitos – patogumui gyventojams. Klaipėdos miestas bei Kauno rajonas šiuo metu naudoja *Consul* atviro kodo programą, kurioje gyventojai balsuoja jungdamiesi per e-valdžios vartus.⁴¹ Tik prisijungus per elektroninius valdžios vartus gali balsuoti ir Tauragės gyventojai.⁴² Alytaus miesto bei Lazdijų rajono savivaldybės balsavimui naudoja *Google forms* platformą, kurioje pateiktą asmens informaciją vėliau peržiūri savivaldybės darbuotojai. Tuo pačiu pagrindu balsuojančių duomenų tikslumas užtikrinamas ir Panevėžio mieste. Kretingos bei Klaipėdos rajonų savivaldybės naudoja į svetainę integruotą *Lime Survey* platformą, savo specifika panašią į jau minėtas *Google forms*. Šiaulių miesto savivaldybė antraisiais DB įgyvendinimo metais, kaip ir Tauragė, sukūrė sau tinkamą įrankį, kuriame asmens tapatybę tvirtinama gyventojų įvestą informaciją automatiškai lyginant su miesto registro duomenimis.⁴³

Tam, jog gyventojams būtų suteiktos visos galimybės balsuoti, keliose savivaldybėse tai buvo galima padaryti ir miesto bibliotekose (Šiaulių miesto bei Tauragės rajono savivaldybėse).

Beveik visos savivaldybės taip pat leidžia balsuoti ir popieriniu formatu savivaldybėje.

Klaipėdos miestas bei Kauno rajonas naudojamą *Consul* programą ateityje planuoja naudoti ne tik balsavimui, tačiau ir diskusijoms apie dalyvaujamojo biudžeto idėjas.⁴⁴

IŠŠŪKIAI IR RIZIKOS: KAIP UŽTIKRINTI DALYVAUJAMOJO BIUDŽETO TVARUMĄ?

Remiantis kokybiniais interviu, daugiausia iššūkių gali kilti pirmuosiuose dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimo etapuose, t.y. rengiant tvarkos aprašą bei vertinant gyventojų

40 Oficialių užklausų savivaldybėms [60] duomenys, 2021.

41 Ten pat.

42 Kokybinių interviu metu bei oficialios užklausos būdu gauta informacija.

43 Ten pat.

44 Kauno rajono savivaldybės dalyvaujamojo biudžeto platformą galite rasti čia: <https://dalyvauk.krs.lt>
Klaipėdos miesto savivaldybės dalyvaujamojo biudžeto platformą galite rasti čia: <https://dalyvauk.klaipeda.lt/>

pateiktus projektus. Kaip didžiausias rizikas savivaldybių atstovai buvo linę išskirti augančias medžiagų bei paslaugų kainas, COVID-19 pandemiją.

Kalbintų savivaldybių atstovai pažymi, jog vienas didžiausių iššūkių galinčių lemti, jog laimėjusi idėja nebus įgyvendinta - per mažas savivaldybės darbuotojų skirtas dėmesys. Jų teigimu, į balsavimo etapą vis dar patenka projektų, kurie neatitinka kriterijų, negali būti įgyvendinami. Kartais tokie projektai ir laimi.⁴⁵ Kaip vieną iš būdų suvaldyti tokias rizikas, kalbintų savivaldybių atstovai išskyrė būtinybę į konsultacinę grupę įtraukti ne tik administracijos atstovus, bet ir miesto architektus, skirtingų savivaldybės skyrių specialistus.

Kokybinių interviu metu savivaldybių atstovai dalinosi realiais atvejais, kuomet privačiose teritorijose⁴⁶ suplanuotos gyventojų idėjos nebuvo laiku atmestos, pateko į balsavimo etapą per klaidą arba, atvirkščiai, joms buvo leista laimėti, galvojant, jog prireikus išeitis bus rasta. Tyrimo dalyvių teigimu, ne savivaldybei priklausančioje teritorijoje suplanuoti gyventojų projektai, yra vienas pagrindinių iššūkių, galinčių lemti idėjos neįgyvendinimą.

„ČIA, VIS DĒLTO, YRA MOKESČIŲ MOKĖTOJŲ PINIGAI IR TAI NETURĖTŲ BŪTI KAŽKOKS NEVALYVAS PINIGŲ IŠDALINIMAS.“

Kalbintų savivaldybių atstovai teigia, jog projektas gali būti neįgyvendintinas ir pradžioje netinkamai įvertinus projekto sąmatą. Savivaldybių atstovai pažymi kelias priežastis, dėl kurių tai gali nutikti - nepakankamas savivaldybės darbuotojų skirtas laikas projektų vertinimui bei gyventojų finansinio raštingumo, žinių apie viešuosius pirkimus trūkumas, prastas gyventojų supažindinimas su savivaldybės DB tvarkos aprašu. Gyventojų paskaičiavimai dažnai remiasi interneto paieškos būdu gauta informacija, bendromis žiniomis arba tik daliniu projekto išlaidų apskaičiavimu, pavyzdžiui, į projekto sąmatą įtraukiama tik fontano konstrukcija, neskaičiuojant jos įrengimo. Dėl šios priežasties, svarbu suteikti gyventojams įrankius, lengvai suprantamą informaciją, susijusią su projekto rengimu. Pavyzdžiui, Gdanskio savivaldybė Lenkijoje gyventojams parengė atskirą kainyną, kuris leidžia lengviau sužinoti, kiek galimai kainuoja jų projektai.⁴⁷ Tokį kainyną savo dalyvaujamojo biudžeto platformoje skelbia ir Vilniaus miesto savivaldybė.⁴⁸

45 Pavyzdžiui, Šiaulių miesto savivaldybėje pirmais dalyvaujamojo biudžeto metais laimėjo projektas, kuris negalėjo būti įgyvendintas, kadangi numatyta projekto įgyvendinimo vieta - netinkama. Klaipėdos rajono savivaldybėje laimėjo projektas, kurio numatyta sąmata neatitinka realių kainų bei poreikių.

46 Dalyvaujamojo biudžeto metu laimėję projektai gali būti įgyvendinami tik savivaldybės žemėje.

47 „Miesto kainų sąrašas.“ Gdanskio savivaldybės interneto svetainė. <https://www.gdansk.pl/cennik>

48 „Dalyvauk!“ Vilniaus miesto savivaldybės dalyvaujamojo platforma. <https://dalyvauk.vilnius.lt/about-project>

Interviu dalyvavę savivaldybių atstovai kalbėdami apie iššūkius matomus tiek jų, tiek kitose savivaldybėse, minėjo resursų bei žinių trūkumą. Keli atstovai išskyrė technologinių resursų stygių, kuris lemia sunkumus renkantis ar kuriant dalyvaujamojo biudžeto platformą savivaldybėje. Taip pat – savivaldybės darbuotojų žinių trūkumą dalyvaujamojo biudžeto įgyvendinimo pradžioje. Kalbintų savivaldybių atstovai teigia, jog susiduria su sunkumais renkantis jiems tinkamą dalyvaujamojo biudžeto modelį – ar skirstyti į mažos ir didelės vertės projektus, kokius apribojimus [projektų teikimo, balsavimo] taikyti – taip pat, kokius terminus apsibrėžti ar kaip pristatyti savivaldybės biudžetą gyventojams.

COVID-19 pandemija buvo įvardinta, kaip viena iš egzistuojančių rizikų. Pradžioje pandemija tapo iššūkiu vienoms savivaldybėms perkeliant, kitoms pradėdant vykdyti dalyvujamąjį biudžetą. Savivaldybėms iš naujo reikėjo peržiūrėti savo tvarkos aprašus, perkelti suplanuotas veiklas į internetinę erdvę. Dabar, tyrimo dalyvių teigimu, pandemija gali tapti ir rizika tolesniam DB įgyvendinimui keliose savivaldybėse. Keli kalbinti atstovai užsimena, jog pandemija tampa priežastimi kai kuriems sprendimų priėmėjams nedidinti DB skiriamų kaštų ir net atvirksčiai, tampa pretekstu šiuos kaštus mažinti. Kiti kalbintų savivaldybių atstovai tai mato labiau kaip iššūkį nei riziką – savivaldybėms gali pritrūkti pinigų dalyvujamajam biudžetui.

Kalbintų savivaldybių atstovai, kaip vieną iš rizikų DB įgyvendinimui, taip pat išskyrė augančias kainas. Dažnai jų negali numatyti nei gyventojai, kurie projektus teikia pilnai savivaldybės skiriamai projekto sumai, nei patys savivaldybės darbuotojai. Nors dalis savivaldybių teigia, jog prireikus, siekiant užtikrinti, jog DB bus įgyvendintas, skiriama pinigų suma padidinama, kelios savivaldybės teigia, jog tai ne visuomet įmanoma, kadangi kartais kainos išauga net kelis kartus. Tai, tyrimo dalyvių teigimu, ypač aktualu pandemijos laikotarpiu.

Beveik visos tyrimo dalyvių įvardintos rizikos bei iššūkiai yra susiję su galimu projektų neįgyvendinimu, kadangi tai, visų jų teigimu, gali turėti neigiamas pasekmes ir vėliau įgyvendinamiems DB. Neįgyvendintos laimėjusios idėjos gali turėti įtaką sumažėjusiai gyventojų motyvacijai tiek teikti projektų idėjas, tiek dalyvauti balsavime. Taip pat, tai gali dar labiau padidinti atskirtį tarp savivaldos ir gyventojų, kurią šiuo veikimo būdu ir siekiama sumažinti.

Gyventojų nepasitenkinimą bei sumažėjusią motyvaciją, tyrimo dalyvių teigimu, gali lemti ir tokie iššūkiai, kaip – lūkesčių neatitinkantis projekto įgyvendinimas. Kai į procesą neįtraukus idėjos autoriaus atsiranda rizika, jog nebus išpildyti gyventojų, teikusių bei balsavusių už idėją, lūkesčiai.

DALIJIMASIS PATIRTIMI: KAIP SKATINTI GERŪJŲ PAVYZDŽIŲ KŪRIMĄ?

Savivaldybių atstovai pabrėžia, jog bendradarbiavimas ir bendravimas tarp savivaldybių neretai padeda sudėlioti dalyvaujamojo biudžeto gaires ir, galimai, išvengti dalies rizikų, mokantis iš kitų pavyzdžių. Visgi, nors tyrimo dalyvių nuomonė apie savivaldybių bendravimo intensyvumą skiriasi, visi sutaria – bendradarbiavimo ir bendravimo tarp savivaldybių turėtų būti daugiau. Anot jų, trūksta platformos, kuri skatintų gerųjų pavyzdžių bei praktikų pasidalinimą tarp savivaldybių. Daugiau apie tai, kaip dalyvaujamuosius biudžetus įgyvendina Lietuvos savivaldybės galite rasti Priede nr. 1.

Remiantis kokybinių interviu metu gauta informacija, galima pastebėti, jog didžioji dalis savivaldybių prieš įgyvendinant DB tarėsi su kolegomis iš kitų miestų, žiūrėjo į kitų savivaldybių pavyzdžius. Vis dėlto, dažnai rėmėsi vos vienos savivaldybės pavyzdžiu, tvarkos aprašu. Remiantis kelių kalbintų savivaldybių atstovų išvalgomis, viena iš priežasčių – savivaldybės ne visuomet žino, kurios iš 60 savivaldybių įgyvendina dalyvaujamąjį biudžetą.

Interviu dalyvavę savivaldybių atstovai, dalindamiesi savo patirtimi teigė, jog praverstų Lietuvos savivaldybių asociacijos, Vidaus reikalų ministerijos bei kitų institucijų pagalba skleidžiant informaciją apie dalyvaujamojo biudžeto idėją tiek tarp savivaldybių, kurios dar kartais į DB žiūri gana skeptiškai, tiek tarp gyventojų, kurių daugelis vis dar nežino, jog gali turėti arba net turi galimybę prisidėti prie savo savivaldybės aplinkos ir gerbūvio kūrimo per dalyvaujamąjį biudžetą.

EXECUTIVE SUMMARY

WHAT DOES THIS GUIDEBOOK HAVE TO OFFER?

This guidebook is for anyone who wants to engage others or get engaged into innovative decision-making on how public money should be spent. In this overview of participatory budgeting (PB) in Lithuania's municipalities, we discuss why and how municipalities implement PB, what citizen engagement tools and ICT technologies they use. We also review challenges, share success stories and recommendations how you could implement or improve PB in your own community.

Participatory budgeting is a process of making decisions together with the members of one's community with everyone invited to propose ideas and vote on how to spend public money.

While the first participatory budget initiative in Brazil took place more than three decades ago, it was first launched in Lithuania just three years ago. The first municipality in Lithuania to implement a participatory budget was the Alytus city municipality in 2018.

In total, 22 municipalities and at least 30 schools all across Lithuania have already implemented or commenced with participatory budgeting. In addition, at least 13 municipalities plan to do so in the upcoming year.

Since August 2020, the municipalities have allocated more than 1,6 million Euros to participatory budgeting initiatives. The municipalities invite citizens to propose and vote for initiatives worth from 7 to 150 thousand euros. In the same period, citizens submitted more than 300 projects, of which 44 were selected as winning projects that will be implemented by their respective municipalities in the next 2 years. In total, almost 5 percent of total registered voters in 17 municipalities casted their votes while selecting their favourite project[s].⁴⁹

The insights and recommendations presented in this study were obtained via [1] Freedom of Information Requests submitted to all 60 municipalities in Lithuania, [2] in-depth, semi-structured interviews with the representatives of 12 municipalities⁵⁰ that implement PB, and [3] previous participatory budgeting studies.

49 As of September 2021, 5 out of 22 municipalities were still preparing for the PB implementation or in the process of collecting citizens' ideas.

50 13 in total. Representatives - staff members of municipalities working with participatory budgeting [e.g. deputy directors of the municipal administrations, advisors to mayors, department specialists].

WHAT DID WE FIND OUT?

- ▶ **Municipalities implement participatory budgeting to involve citizens into decision-making processes more actively.** According to municipal representatives, participatory budgeting is an effective tool to involve citizens in community activities, familiarise them with municipal decision-making and budget allocation processes. It is also a good way to increase people's trust in local government.
- ▶ **Most municipalities do not measure success of participatory budgeting.** Currently, only a few municipalities represented in the qualitative interviews define what constitutes a successful participatory budget. Municipalities measure success by the number of ideas put forward by citizens, the number of votes casted by citizens [or their share of the total population of the municipality], the number of projects put forward by citizens who are usually less involved in municipal life [i.e., they do not belong to any official local communities or organisations], the number of successful projects implemented, and the opinion of citizens on the completed projects as expressed through surveys.
- ▶ **Some municipalities do not actively involve citizens in the implementation of participatory budgeting.** Interviewees note that, first of all, active and varied publicity about PB is crucial for the involvement of citizens. However, quite often the information on PB activities is only published on municipalities' websites and social networks. According to the information gathered during the qualitative interviews, one third of municipalities currently also do not provide any feedback to citizens during the project evaluation phase, i.e., if a citizens' project does not meet certain requirements, it is rejected without the possibility to correct it. Moreover, some municipalities do not consult the authors of the winning PB projects during their implementation phase.
- ▶ **Currently, none of the municipalities that implement participatory budget publish information on the progress of the winning project.** According to official enquiries to municipalities, no municipality implementing a participatory budget currently reports back to citizens on the winning project[s] implementation, nor publishes information on the progress of the public procurement.
- ▶ **Municipalities do not ensure that all the winning projects are implemented.** According to municipal representatives, municipalities still face challenges in ensuring that projects that do not meet the criteria do not make it to the voting stage. The reason for this is vaguely defined project requirements in the description of PB process, vaguely communicated project proposal requirements to citizens, insufficiently accurate assessment of projects submitted by citizens, when, for example, the municipal representatives pass the project to the voting phase but it is not within the set budget limit.

- ▶ **At the start of the PB process, staff members of municipalities lack knowledge and guidelines on how to best implement participatory budgeting.** Municipal representatives said that at the beginning of the implementation of the participatory budget, municipal staff lack knowledge about its implementation, especially they lack technological and human resources. According to them, this leads to difficulties in selecting or setting up a PB platform, drafting a description of PB process, or planning activities for the implementation of the participatory budget.
- ▶ **There is a lack of communication and cooperation between municipalities on participatory budgeting.** Municipal representatives say that, although they share their experience and information once asked, there should be more cooperation and communication amongst them on the implementation of the participatory budgeting activities. According to them, there is a need for a common platform to share good examples and practices since even the municipalities themselves often do not know which of them are implementing PB.
- ▶ **Challenges related to the COVID-19 pandemic create risks to the sustainability of PB implementation.** Starting as a challenge for some municipalities to move their participatory budget activities online, the pandemic remains as one of the risks to ensure the sustainability of participatory budgeting in municipalities. According to the municipal representatives interviewed, the pandemic became a reason for the reduction of PB funds. Also, municipal representatives fear that due to COVID-19 spending, municipalities may not have enough money to implement PB.
- ▶ **For municipalities, it is important that the Lithuanian Association of Municipalities and the Ministry of the Interior are more actively involved in supporting and promoting participatory budget to the public.** Municipal representatives who took part in the qualitative interviews say that there is a need for greater dissemination of information on the participatory budget. According to them, now some municipalities are still sceptical about participatory budgeting and its benefits. To change this, they believe that more active communication from the Lithuanian Association of Municipalities and the Ministry of the Interior is important.

WHAT DO WE PROPOSE?

BEFORE IMPLEMENTING PARTICIPATORY BUDGETING:

1. To develop clear and easily understandable guidelines for citizens with no experience in project preparation and make it publicly available. For example,

additional tools for citizens should be developed in line with the challenges identified [e.g., a map indicating areas where projects cannot be implemented because they are not public spaces, templates for estimated budgets, a price list giving an overview of how much it usually costs to implement certain ideas].

2. To establish clear criteria in the participatory budgeting procedures for submitted projects.
3. To involve various experts in the municipal working/consultation group [i.e., city architects, representatives of the municipal administration, representatives of various departments] that would advise citizens submitting projects as well as evaluate the projects submitted. This is to ensure that only implementable ideas make it to the voting stage.
4. To designate and publish information of a contact person to whom citizens could turn if any questions or challenges occur throughout the participatory budgeting process.
5. To agree on the voting method [live, online or hybrid] in advance. Prepare the voting tool during the PB planning phase, taking into account the challenges related to transparency and data protection. Publish voting results and their distribution on the municipality's website, municipality's participatory budget platform or other means used by the municipality.
6. To identify and involve various stakeholder groups in planning the process of participatory budgeting. Involve communities and their leaders, politicians in the planning phase to ensure that certain challenges are avoided and that the PB meets community needs and expectations.
7. To set clear objectives and success indicators that are measurable, concrete, and realistic, and that allow the success of participatory budgeting in the municipality to be measured. Carry out an internal evaluation of the indicators on an annual basis and, if necessary, adjust them in the light of the objectives already achieved.
8. To define realistic timeframes for the participatory budgeting process and terms for implementing the winning PB projects, considering the size and capacity of the community.
9. To start with a smaller budget and gradually increase it. This would allow to test the implementation of the PB without significant financial risks, set up the processes properly, and assess the challenges that may arise in the subsequent allocation of more funds.

DURING THE INITIAL STAGES OF PARTICIPATORY BUDGETING IMPLEMENTATION:

1. To involve neighbourhoods, local communities, libraries to encourage more people to vote and ensure a smoother voting process, both in person and online.
2. To ensure effective dissemination of information on PB implementation. Where possible, organise live meetings, do not limit dissemination to social networks. Involve communities and their leaders, NGOs, and other local organisations to

contribute to the publicity of the PB and to better understand how to involve vulnerable, harder to reach groups.

3. To organise meetings and public consultations for citizens to discuss PB objectives, rules and requirements, citizens' ideas, and their implementation.

IMPLEMENTING THE WINNING PARTICIPATORY BUDGETING PROJECT(S):

1. To publish information on the implementation of the winning idea, inform citizens about the implementation process and progress. This should be done on the municipality's website and/or a specific website devoted to participatory budgeting.
2. To involve the authors of the winning idea in the implementation process of the project[s] to ensure that the implemented project meets citizens' expectations.
3. To inform the community on ways to report visible discrepancies, in accordance with the requirements stipulated in the Law on Protection on Whistleblowers.

PRIEDAS NR. 1.

DALYVAUJAMOJO BIUDŽETO ĮGYVENIMO PAVYZDŽIAI LIETUVOS SAVIVALDYBĖSE⁴⁶

PAGRINDINIAI DALYVAUJAMOJO BIUDŽETO ĮGYVENDINIMO ETAPAI

Savivaldybė ir jos dalyvaujamojo biudžeto skiltis/puslapis	Rinkėjų skaičius	Balsavusių skaičius / Procentinė balsavusių gyventojų dalis	Skiriama pinigų suma (Eur.)	Idejos vystymas	Projekto rengimas	Balsavimas	Įgyvendinimas
Alytaus miesto savivaldybė - https://bit.ly/3jdtw4P	47 234	874 / 1.85%	80 000	<p>Projektai skirstomi į mažos (iki 25 tūkst. eurų vetės) ir didelės apimties projektus (iki 150 tūkst. eurų).</p> <p>Projektą teikti gali ne jaunesnis nei 16 metų asmuo, deklaruavęs gyvenamąją vietą Alytaus mieste.</p> <p>Projektų teikimas - el. paštu arba savivaldybėje.</p> <p>Savivaldybės darbo grupę sudaro: 1 Alytaus miesto savivaldybės tarybos frakcijų deleguotą atstovą, 1 frakcijoms nepriklausantis atstovas, 1 Monumentaliosios dailės kūrinių statymo priežiūros komisijos atstovas, 1 Nevyriausybinių organizacijų tarybos deleguotą atstovą, 1 Architektų tarybos deleguotą atstovą, 3 seniūnaičių atstovai, 5 savivaldybės administracijos skyrių valstybės tarnautojai.</p>	<p>Reikalingas 20 savivaldybėje gyvenamąją vietą deklaravusių gyventojų (ne jaunesnių nei 16 metų) raštinškas pritarimas siūlomam projektui.</p> <p>Turi būti viešosios infrastruktūros (išskyrus gatvių/kelių, šaligatvių, pėsčiųjų, dviračių takų įrengimą, rekonstrukciją ir remontą), nekomerciniai, gyvenamosios aplinkos gerinimo projektai.</p>	<p>Hibridinis balsavimas (gyvai savivaldybėje arba el. būdu naudojant Google forms).</p> <p>Projektai įgyvendinami tik tada, kai surenka minimalų balsų skaičių: mažos apimties projektai – 0,5%, didelės apimties projektai – 1% balsų nuo savivaldybėje gyvenamąją vietą deklaravusių asmenų skaičiaus.</p> <p>Gyventojai balsuoja ne daugiau kaip už 3 atrinktas projekto idėjas, atiduodant kiekvienam po vieną balsą.</p>	<p>Didelės apimties projektai įgyvendinami per 2 metus.</p> <p>Vis dar neįgyvendintas pirmas 2018 metais laimėjęs didysis projektas.</p>

46 Lentelė remiasi kokybinių interviu metu gauta informacija bei savivaldybių dalyvaujamojo biudžeto tvarkos aprašais.

Savivaldybė ir jos dalyvaujamojo biudžeto skiltis/ puslapis	Rinkėjų skaičius	Balsavusių skaičius / Procentinė balsavusių gyventojų dalis	Skiriama pinigų suma (Eur.)	Idėjos vystymas	Projekto rengimas	Balsavimas	Įgyvendinimas
Kauno rajono savivaldybė - https://dalyvauk.krs.lt/	78 513	Balsavimas dar neįvyko	50 000	<p>Projektai neskirstomi į mažos ir didelės apimties projektus.</p> <p>Projektą teikti gali ne jaunesnis nei 16 metų asmuo, deklaruojantis gyvenamąją vietą savivaldybėje.</p> <p>Projektų teikimas - el. paštu arba savivaldybėje.</p> <p>Vertinimo komisija sudaroma iš ne mažiau kaip 5 narių.</p> <p>Organizuotas informacinis dalyvaujamojo biudžeto renginys gyventojams: https://www.youtube.com/watch?v=UHNQLrW14g</p>	<p>Reikalingas 25 savivaldybėje gyvenamąją vietą deklaravusių gyventojų (ne jaunesnių nei 16 metų) raštinškas pritarimas siūlomam projektui.</p> <p>Turi būti viešosios infrastruktūros (išskyrus gatvių/kelių apšvietimo įrengimą, rekonstrukciją ir remontą, gatvių/kelių, šaligatvių, pėsčiųjų, dviračių takų įrengimą, rekonstrukciją ir remontą), nekomerciniai, gyvenamosios aplinkos gerinimo projektai.</p> <p>Rengia gyvus gyventojų projektų pristatymus: https://youtu.be/M2wf-6g12r2M</p> <p>Gyventojų projektus skelbia Consul platformoje, kurią ateityje ruošiasi naudoti ir diskusijoms.</p>	Balsavimui naudojama Consul platforma (https://dalyvauk.krs.lt/budgets). Balsuojama jungiantis per el. valdžios vartus.	Projektai turi būti įgyvendinami per 2 metus.
Klaipėdos miesto savivaldybė - https://bit.ly/3DRA80x	130 478	427 / 0.33%	100 000	<p>Projektai neskirstomi į mažos ir didelės apimties projektus.</p> <p>Projektą teikti gali ne jaunesnis nei 16 metų asmuo, deklaruojantis gyvenamąją vietą savivaldybėje.</p> <p>Projektų teikimas - el. forma savivaldybės puslapyje arba savivaldybėje.</p> <p>Savivaldybės darbo grupę sudaro: 4 Savivaldybės mero deleguoti atstovai, Savivaldybės administracijos direktoriaus deleguoti 4 Savivaldybės atstovai, Klaipėdos m. bendruomeninių organizacijų tarybos deleguoti 4 bendruomeninių organizacijų atstovai.</p> <p>Organizuotas informacinis dalyvaujamojo biudžeto renginys gyventojams: https://www.youtube.com/watch?v=-dVy8ybm7LY</p>	<p>Reikalingas 10 savivaldybėje gyvenamąją vietą deklaravusių gyventojų (ne jaunesnių nei 16 metų) raštinškas pritarimas siūlomam projektui.</p> <p>Turi būti viešosios infrastruktūros, nekomerciniai, gyvenamosios aplinkos gerinimo projektai.</p> <p>Consul platformoje (https://dalyvauk.klaipeda.lt/budgets) gyventojai gali pateikti savo idėjas su aprašymais bei vaizdine medžiaga. Ateityje platformą ruošiamasi naudoti ir diskusijoms.</p>	<p>Hibridinis balsavimas (gyvai savivaldybėje arba el. būdu naudojant Consul platformą (https://dalyvauk.klaipeda.lt/budgets)).</p> <p>Gyventojai balsuoja ne daugiau kaip už 3 atrinktas projekto idėjas, atiduodant kiekvienam po vieną balsą.</p>	

Savivaldybė ir jos dalyvaujamojo biudžeto skiltis/ puslapis	Rinkėjų skaičius	Balsavusių skaičius / Procentinė balsavusių gyventojų dalis	Skiriama pinigų suma (Eur.)	Idėjos vystymas	Projekto rengimas	Balsavimas	Igyvendinimas
Klaipėdos rajono savivaldybė - https://bit.ly/3vpx2F	47 294	5 941 / 12.56%	300 000	<p>Projektai skirstomi į mažos (iki 20 tūkst. eurų vetės) ir didelės apimties projektus (iki 100 tūkst. eurų) bei mažos (iki 20 tūkst. eurų vetės) apimties projektus Gargždų mieste.</p> <p>Tvarkos apraše numato skiriamą sumą iki 2 proc. nuo GPM, bet ne mažiau nei 300 tūkst. eurų.</p> <p>Projektą teikti gali ne jaunesnis nei 16 metų asmuo, deklaruojantis gyvenamąją vietą savivaldybėje.</p>	<p>Reikalingas 10 savivaldybėje gyvenamąją vietą deklaruojusių gyventojų (ne jaunesnių nei 16 metų) raštinškas pritarimas siūlomam projektui.</p> <p>Turi būti viešosios infrastruktūros (išskyrus gatvių/ kelių apšvietimo įrengimą, rekonstrukciją ir remontą, gatvių/kelių, šaligatvių, pėsčiųjų, dviračių takų įrengimą, rekonstrukciją ir remontą), nekomerciniai, gyvenamosios aplinkos gerinimo projektai.</p>	<p>Hibridinis balsavimas (gyvai savivaldybėje arba per savivaldybės puslapyje integruotą LimeSurvey platformą).</p> <p>Gyventojai balsuoja ne daugiau kaip už 3 atrinktas projekto idėjas, atiduodant kiekvienam po vieną balsą.</p>	<p>Didelės apimties projektai įgyvendinami per 2 metus, mažos - per 1 metus.</p>
Kretingos rajono savivaldybė - https://bit.ly/3vqghCx	32 712	2 630 / 8.04%	160 000	<p>Projektai skirstomi į mažos (iki 20 tūkst. Eur.) apimties Kretingos miesto seniūnijoje, mažos (iki 20 tūkst. Eur.) apimties Kretingos rajone (išskyrus Kretingos miesto seniūniją), didelės (iki 120 tūkst. Eur.) apimties visame Kretingos rajone.</p> <p>Projektą teikti gali ne jaunesnis nei 16 metų asmuo, deklaruojantis gyvenamąją vietą savivaldybėje.</p> <p>Projektų teikimas - el. paštu arba savivaldybėje.</p> <p>Savivaldybės darbo grupę sudaro: 3 Savivaldybės mero deleguoti Tarybos nariai, 3 Savivaldybės administracijos direktoriaus deleguoti nariai, 3 Kretingos rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų tarybos deleguoti nariai.</p> <p>Tvarkos apraše numato skiriamą sumą iki 1 proc. nuo GPM, bet ne mažiau nei 160 tūkst. eurų.</p>	<p>Reikalingas 10 savivaldybėje gyvenamąją vietą deklaruojusių gyventojų (ne jaunesnių nei 16 metų) raštinškas pritarimas siūlomam projektui.</p> <p>Turi būti viešosios infrastruktūros, nekomerciniai, gyvenamosios aplinkos gerinimo projektai.</p> <p>Rengia gyventojų projektų pristatymus: https://bit.ly/3ITfkj8</p>	<p>Hibridinis balsavimas (gyvai savivaldybėje arba per savivaldybės puslapyje integruotą LimeSurvey platformą).</p> <p>Gyventojai balsuoja ne daugiau kaip už 3 atrinktas projekto idėjas, atiduodant kiekvienam po vieną balsą.</p> <p>Projekto aprašymus bei vaizdinę medžiagą skelbia ir google maps platformoje: https://bit.ly/3FTwLBB.</p>	<p>Didelės apimties projektai įgyvendinami per 2 metus, mažos - per 1 metus.</p> <p>Dėl pakilusių kainų neįgyvendintas 2020 metais laimėjęs didelės apimties projektas. Vietoje jo įgyvendintas dar vienas mažos apimties projektas.</p>
Lazdijų rajono savivaldybė - https://bit.ly/3jxlpil	17 666	1 720 / 9.74%	20 000	<p>Projektai neskirstomi į mažos ir didelės apimties projektus.</p> <p>Projektą teikti gali ne jaunesnis nei 16 metų asmuo, deklaruojantis gyvenamąją vietą savivaldybėje.</p> <p>Projektų teikimas - el. paštu arba savivaldybėje.</p> <p>Savivaldybės darbo grupę sudaro: 1 savivaldybės tarybos atstovas, 1 savivaldybės administracijos darbuotojas, 1 nevyriausybinių organizacijų tarybos deleguotas atstovas.</p>	<p>Reikalingas 15 savivaldybėje gyvenamąją vietą deklaruojusių gyventojų (ne jaunesnių nei 16 metų) raštinškas pritarimas siūlomam projektui.</p> <p>Turi būti viešosios infrastruktūros (išskyrus gatvių / kelių, šaligatvių, pėsčiųjų, dviračių takų įrengimą, rekonstrukciją ir remontą), nekomerciniai, gyvenamosios aplinkos gerinimo projektai.</p>	<p>Balsavimas tik elektroniniu būdu, naudojant Google forms platformą.</p> <p>Gyventojai turi teisę balsuoti už visus atrinktus projektus, atiduodamas po vieną balsą už kiekvieną projektą.</p>	<p>Didelės apimties projektai įgyvendinami per 2 metus, mažos - per 1 metus.</p>

Savivaldybė ir jos dalyvaujamojo biudžeto skiltis/ puslapis	Rinkėjų skaičius	Balsavusių skaičius / Procentinė balsavusių gyventojų dalis	Skiriama pinigų suma (Eur.)	Idėjos vystymas	Projekto rengimas	Balsavimas	Igyvendinimas
Marijampolės savivaldybė - https://bit.ly/3D-TY7My	48 232	750 / 1.55%	100 000	<p>Projektai skirstomi į mažos (iki 20 tūkst. Eur.) ir didelės (iki 100 tūkst. Eur.) apimties projektus.</p> <p>Projektą teikti gali ne jaunesnis nei 18 metų asmuo, deklaruojantis gyvenamąją vietą savivaldybėje.</p> <p>Projektų teikimas - el. paštu arba savivaldybėje.</p>	<p>Reikalingas 20 savivaldybėje gyvenamąją vietą deklaruojusių gyventojų (ne jaunesnių nei 18 metų) raštinškas pritarimas siūlomam projektui.</p> <p>Projektai turi būti susiję su viešosios infrastruktūros gerinimu, patrauklumo didinimu.</p>	<p>Hibridinis balsavimas (gyvai savivaldybėje arba per savivaldybės puslapį integruotą balsavimo platformą, jungiantis per e-valdžios vartus).</p> <p>Projektai įgyvendinami tik tada, kai surenka minimalų balsų skaičių: mažos apimties projektai – 200, didelės apimties projektai – 400 savivaldybėje gyvenamąją vietą deklaruojusių asmenų balsų.</p> <p>Gyventojai balsuoja ne daugiau kaip už 3 atrinktas projekto idėjas, atiduodant kiekvienam po vieną balsą.</p>	<p>Didelės apimties projektai įgyvendinami per 2 metus, mažos - per 1 metus.</p> <p>2021 metais nei vienas projektas nebuvo įgyvendintas, kadangi nesurinko pakankamo balsų skaičiaus.</p>
Palangos miesto savivaldybė - https://bit.ly/2Z1zdLL	14 670	Balsavimas nevyko	150 000	<p>Projektai skirstomi į mažos (iki 50 tūkst. Eur.) ir didelės (iki 100 tūkst. Eur.) apimties projektus.</p> <p>Projektą teikti gali ne jaunesnis nei 18 metų asmuo, deklaruojantis gyvenamąją vietą savivaldybėje.</p> <p>Projektų teikimas - el. paštu arba savivaldybėje.</p> <p>Vertinimo komisija sudaroma iš ne mažiau kaip 5 narių.</p>	<p>Reikalingas 10 savivaldybėje gyvenamąją vietą deklaruojusių gyventojų (ne jaunesnių nei 18 metų) raštinškas pritarimas siūlomam projektui.</p>	<p>Hibridinis balsavimas (el. platforma nenurodyta).</p> <p>Gyventojai balsuoja už 1 projekto idėją.</p>	<p>Didelės apimties projektai įgyvendinami per 2 metus, mažos - per 1 metus.</p> <p>2021 metais balsavimas nevyko, kadangi projektai nesurinko pakankamo parašų skaičiaus.</p>
Panevėžio miesto savivaldybė - https://bit.ly/2YVDIYq	79 932	1 055 / 1.32%	40 000	<p>Projektai neskirstomi į mažos ir didelės apimties projektus.</p> <p>Projektą teikti gali ne jaunesnis nei 18 metų asmuo, deklaruojantis gyvenamąją vietą savivaldybėje.</p> <p>Projektų teikimas - el. paštu arba savivaldybėje.</p>	<p>Reikalingas 50 savivaldybėje gyvenamąją vietą deklaruojusių gyventojų (ne jaunesnių nei 18 metų) raštinškas pritarimas siūlomam projektui.</p> <p>Projektai turi būti susiję su viešosios infrastruktūros gerinimu, patrauklumo didinimu.</p> <p>Savivaldybė ruošiasi rengti viešąsias konsultacijas gyventojams dėl jų projektų rengimo.</p>	<p>Hibridinis balsavimas (gyvai savivaldybėje arba el. būdu naudojant Google forms).</p> <p>Gyventojai balsuoja ne daugiau kaip už 3 atrinktas projekto idėjas, atiduodant kiekvienam po vieną balsą.</p>	<p>Projektai įgyvendinami per 1 metus.</p>

Savivaldybė ir jos dalyvaujamojo biudžeto skiltis/ puslapis	Rinkėjų skaičius	Balsavusių skaičius / Procentinė balsavusių gyventojų dalis	Skiriama pinigų suma (Eur.)	Idėjos vystymas	Projekto rengimas	Balsavimas	Igyvendinimas
Panevėžio rajono savivaldybė - https://bit.ly/3ATuclN	32 588	6 180 / 18.96%	47 577,73	Projektai neskirstomi į mažos ir didelės apimties projektus. Projektą teikti gali ne jaunesnis nei 18 metų asmuo, deklaruojantis gyvenamąją vietą savivaldybėje arba savivaldybėje įregistruota ir ne trumpiau kaip vienerius metus savivaldybėje veikianti bendruomeninė organizacija.	Reikalingas 30 savivaldybėje gyvenamąją vietą deklaravusių gyventojų (ne jaunesnių nei 18 metų) raštinškas pritarimas siūlomam projektui. Projektai turi būti nekomerciniai, susiję su viešosios infrastruktūros gerinimu, patrauklumo didinimu.	Hibridinis balsavimas (gyvai savivaldybėje arba el. būdu savivaldybės svetainėje integruotoje apklausoje). Projektai įgyvendinami tik tada, kai surenka minimalų 100 balsų skaičių. Gyventojai balsuoja ne daugiau kaip už 3 atrinktas projekto idėjas, atiduodant kiekvienam po vieną balsą.	Projektai įgyvendinami ne ilgiau kaip iki einamųjų metų pabaigos. Projekto įgyvendinimo maksimali vertė negali viršyti 7 tūkst. Eur.
Šiaulių miesto savivaldybė - https://bit.ly/3BSu4EE	85 429	3 012 / 3.53%	200 000	Projektai skirstomi į mažos (iki 50 tūkst. Eur.) ir didelės (iki 150 tūkst. Eur.) apimties projektus. Projektą teikti gali ne jaunesnis nei 16 metų asmuo. Projektų teikimas - el. paštu arba savivaldybėje.	Rengia gyventojų projektų pristatymus. Turi būti viešosios infrastruktūros, gyvenamosios aplinkos gerinimo projektas. Šais metais įtraukti socialiniai bei kultūriniai projektai.	Hibridinis balsavimas (gyvai savivaldybėje arba el. būdu savivaldybės kurtoje balsavimo platformoje sujungtoje su registru centru). Gyventojai balsuoja ne daugiau kaip už 5 atrinktas projekto idėjas, atiduodant kiekvienam po vieną balsą. Projekto aprašymus bei vaizdinę medžiagą skelbia ir interaktyvioje žemėlapių platformoje: https://bit.ly/2YZBYha Skatinant balsuoti įtrauktos bibliotekos.	Didelės apimties projektai įgyvendinami per 2 metus, mažos - per einamuosius metus. Nebuvo įgyvendintas pirmasis 2019 metais laimėjęs didelės vertės projektas.

Savivaldybė ir jos dalyvaujamojo biudžeto skiltis/ puslapis	Rinkėjų skaičius	Balsavusių skaičius / Procentinė balsavusių gyventojų dalis	Skiriama pinigų suma (Eur.)	Idėjos vystymas	Projekto rengimas	Balsavimas	Įgyvendinimas
Tauragės rajono savivaldybė - https://bit.ly/3IRjVOB	35 457	2 970 / 8.38%	100 000	<p>Projektai skirstomi į mažos (iki 20 tūkst. Eur.) apimties Tauragės mieste, mažos (iki 20 tūkst. Eur.) apimties Tauragės rajone ir didelės (iki 60 tūkst. Eur.) apimties.</p> <p>Projektą teikti gali ne jaunesnis nei 16 metų asmuo, deklaruavęs gyvenamąją vietą savivaldybėje.</p> <p>Organizuotas informacinis dalyvaujamojo biudžeto renginys gyventojams: https://www.youtube.com/watch?v=9P_eGERvG4Q</p>	<p>Reikalingas 20 savivaldybėje gyvenamąją vietą deklaruavusių gyventojų (ne jaunesnių nei 16 metų) raštinškas pritarimas siūlomam projektui.</p> <p>Turi būti nekomercinės paskirties infrastruktūrinis (išskyrus gatvių / kelių statybą, rekonstrukciją ir remontą) projektas, skirtas gyvenamajai aplinkai ir viešajai infrastruktūrai gerinti ir kurti.</p>	<p>Hibridinis balsavimas (gyvai savivaldybėje arba el. būdu savivaldybės kurtoje balsavimo platformoje, jungiantis per e-valdžios vartus. Balsų skaičiavimui naudojama iBalsas.lt aplinka).</p> <p>Projektai įgyvendinami tik tada, kai surenka minimalų balsų skaičių: mažos apimties projektai – 0,5%, didelės apimties projektai – 2% balsų nuo savivaldybėje gyvenamąją vietą deklaruavusių asmenų skaičiaus.</p> <p>Gyventojai balsuoja už 1 projekto idėją.</p> <p>Projekto aprašymus bei vaizdinę medžiagą skelbia ir interaktyvioje žemėlapių platformoje: https://storymaps.arcgis.com/</p> <p>Skatinant balsuoti įtrauktos bibliotekos.</p>	Didelės apimties projektai įgyvendinami per 2 metus, mažos - per 1 metus.

PRIEDAS NR. 2.

DAŽNIAUSIAI SAVIVALDYBIŲ NAUDOJAMOS PROJEKTO IDĖJOS PASIŪLYMO FORMOS PAVYZDYS

PROJEKTO IDĖJOS PASIŪLYMAS

(Data)

1. BENDRA INFORMACIJA APIE PROJEKTĄ IR PAREIŠKĖJĄ

1.1. Projekto pavadinimas

1.2. Pareiškėjas(-a) *(xx savivaldybės gyventojas(-a), turintis(-i) 16 metų ir deklaruojantis (-usi) gyvenamąją vietą xx savivaldybėje)*

Vardas ir pavardė, asmens kodas,
deklaruota gyvenamoji vieta

Kontaktai (adresas, telefono nume-
ris, el. p.)

1.3. Projekto įgyvendinimo vieta

2. PROJEKTO APRAŠYMAS (SANTRAUKA)

2.1. Projekto tikslas, tikslinė grupė, sprendžiama problema *(ne daugiau kaip 0,5 psl.)*

2.2. Projekto rezultatai, jų nauda, atitiktis 2021-2023 m. xx savivaldybės strateginiam veiklos planui.

3. PRELIMINARI PROJEKTO SĄMATA

Išlaidų pavadinimas	Planuojama išlaidų suma, Eur	Išlaidų pagrindimas
Iš viso:		

4. PASIŪLYMO PRIEDAI

Eil. Nr.	Priedo pavadinimas (pvz., nuotraukos, ekspertų nuomonės, rekomendacijos, vizualizacijos, brėžiniai, schemas ar kita informacija, papildanti projekto aprašymą)	Priedo lapų skaičius
1.		
2.		
3.		
4.		

5. PASIRAŠYDAMAS(-A) ŠIĄ FORMĄ PATVIRTINU, KAD:

5.1. Šiame pasiūlyme ir prie jo pridėtuose dokumentuose pateikta informacija yra teisinga.

5.2. Sutinku, kad informacija apie mano pateiktą pasiūlymą būtų skelbiama xx savivaldybės interneto svetainėje xx ir (ar) kitoje viešoje erdvėje.

5.3. Esu informuotas(-a), jog xx savivaldybės administracija (toliau – Administracija), tvarkydama asmens duomenis veikia kaip duomenų valdytojas. xx savivaldybė (toliau – Savivaldybė) asmens duomenis tvarko vadovaujantis BDAR 6 straipsnio e punktu šiais tikslais ir pagrindais: Savivaldybės gyventojų projektų idėjų, skirtų gyvenamajai aplinkai gerinti, finansavimo tikslais, kurie nustatyti Tvarkos apraše, nustatant projekto teikėjo tapatybę bei deklaruotos gyvenamosios vietos adresą.

5.4. Savivaldybė gali teikti mano asmens duomenis informacinių sistemų ir registrų valdytojams arba iš jų duomenis gauti tiek, kiek tai būtina mano projektui įvykdyti. Duomenys gali būti teikiami arba gunami iš informacinių sistemų ir registrų aprašytų xx asmens duomenų apsaugos politikoje.

5.5. Esu informuotas(-a), kad Savivaldybė gali teikti ir gauti mano asmens duomenis kitoms valstybės ar savivaldos institucijoms ar įstaigoms, paslaugų teikėjams tiek, kiek tai būtina mano projektui įvykdyti. Asmens duomenų saugojimo terminas yra toks, kaip nustatyta Bendrųjų dokumentų saugojimo terminų rodyklėje.

(Parašas)

(Vardas ir pavardė)

PRIEDAS NR. 3. DAŽNIAUSIAI SAVIVALDYBIŲ NAUDOJAMAS PRITARIMO PROJEKTUI FORMOS PAVYZDYS

PRITARIMAS PROJEKTO IDĖJAI

(Data)

Patvirtinu, kad esu xx savivaldybės gyventojas, turintis xx metų, ir esu susipažinęs su projekto _____
_____ idėja bei jai pritariu.
(projekto pavadinimas)

Eil. Nr.	Vardas, pavardė (Pildo projekto idėjai pritariantys asmenys)	Asmens kodas	Deklaruota gyvenamoji vieta	Parašas*
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

*Pasirašydami Jūs patvirtinate, kad esate tinkamai informuotas, kad Jūsų asmens duomenų valdytojas yra XX savivaldybės administracija (juridinio asmens kodas XX, adresas: XX, tel. XX, el. p. XX) (toliau – Administracija). Asmens duomenys tvarkomi vadovaujantis 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) 6 straipsnio e punktu: tvarkyti būtina, siekiant atlikti užduotį, vykdomą viešojo intereso labai arba vykdant duomenų valdytojui pavestas viešosios valdžios funkcijas. Asmens duomenys tvarkomi projektų idėjų atrankos tikslu, balsuojant už klaipėdiečių iniciatyvas (asmens duomenys naudojami siekiant patvirtinti asmens tapatybę bei patikrinti pateiktų asmens duomenų teisingumą).

Jūsų pateikti asmens duomenys bus saugomi iki Gyventojų iniciatyvų projektų idėjų pasiūlymų konkurso procedūrų laikotarpio pabaigos ir nebus niekam perduodami bei neskelbiami viešai. Daugiau informacijos apie duomenų tvarkymą rasite XX

PRIEDAS NR. 3. KELETAS DALYVAUJAMOJO BIUDŽETO BALSAVIMO FORMŲ PAVYZDŽIŲ

TAURAGĖS RAJONO GYVENTOJŲ INICIATYVŲ, SKIRTŲ GYVENAMAJAI APLINKAI IR VIEŠAJAI INFRASTRUKTŪRAI GERINTI IR KURTI, RINKIMAI

2021 m.
RINKIMŲ BIULETENIS

Kiekvienoje kategorijoje pasirinkite tik 1 projektą, už kurį balsuojate.

Žymėjimo pavyzdys

DIDELĖS APIMTIES PROJEKTAI

- STRAGUTĖS PASTOGĖ
- ŽALGIRIŲ ATVIRA JAUNIMO ERDVĖ
- MOBILUS MULTIFUNKCINIS LAISVALAIKIO IR PRAMOGŲ OBJEKTAS TAURAGĖS PILIES KIEMELYJE
- DVIRAČIŲ KROSO TRASA

MAŽOS APIMTIES PROJEKTAI TAURAGĖS MIESTE

- SINAGOGŲ MEMORIALAS
- JAUNŲJŲ TAURAGĖS DAILININKŲ IR JŲ MOKYTOJŲ MAŽOSIOS ARCHITEKTŪROS ELEMENTAI MIESTO ERDVĖSE
- PIKNIKO PARKAS

MAŽOS APIMTIES PROJEKTAI TAURAGĖS RAJONE

- KREPŠINIS – ANTROJI ŽYGAIČIŲ RELIGIJA
- ATOKVĖPIO STOTELĖ – MALŪNO PARKAS
- PLAUKIOJANČIO PANTONINIO LIEPTO ĮRENGIMAS BALSŲ POILSIAVIETĖJE
- JUDĖK LENGVIAU - GYVENK SMAGIAU
- LIETUVOS LAISVĖS KOVŲ ĮAMŽINIMAS SKAUDVILĖJE
- ATOKVĖPIO PARKAS
- DRAUDENIO EŽERAS KVIEČIA ANT TILTO

----- ✂
VARDAS, PAVARDĖ _____

GYVENAMOSIOS VIETOS ADRESAS _____

GIMIMO DATA _____

„Tavo idėja“. BALSUOK!

Gali balsuoti net už 3 labiausiai patikusias idėjas!

Žymėjimo pavyzdys

Didelės apimties projektai Klaipėdos rajone

1. Agluonos tvenkinio dalinis išvalymas ir paplūdimio įrengimas
2. Gargždų skate parko įrengimas
3. Gindulių riedučių, riedlenčių ir BMX Skate taškas
4. I Dobilų karjero pritaikymas rekreacinei, turizmo ir sportinei veiklai
5. Kapstato ežero pakrantės sutvarkymas ir pritaikymas poilsiui
6. Laisvalaikio ir poilsio parko sutvarkymas Dauparuose
7. „Pavasario parkas“ Klaipėdos raj. Kretingalės miestelyje, Pavasario gatvėje
8. Plikių miestelio bendruomenės parko įkūrimas
9. Poilsio ir ramybės oazė prie giedančio fontano (Priekulė)
10. Tyrinėtojų skveras
11. Vėžaičių miestelio paplūdimio zonos sutvarkymas

Mažos vertės projektai Klaipėdos rajone

1. Daugiafunkcis treniruoklis vaikams
2. Integruotos vaikų žaidimo aikštelės ir žaliojo labirinto įrengimas Kretingalėje
3. Investuokime į ateitį
4. Kraštovaizdžio sutvarkymas ties įvažiavimu į Kvietinių gyvenvietę
5. Krepšinio aikštelės rekonstrukcija Venkuose
6. Lapių parko apšvietimo įrengimas
7. Lauko erdvių pritaikymas kultūrinei veiklai Kvietiniuose
8. Poilsio, sporto ir kito laisvalaikio vietos įrengimas Mazūriškių kaime
9. Šokančio fontano su apšvietimu įrengimas Vėžaičių miestelio tvenkinyje
10. Tvenkinio tvarkymas (išvalymas, gilinimas, šlaitų sutvarkymas)
11. Veiviržėnų miestelio viešosios erdvės sukūrimas „Veiviržėnų turgavietė“

Mažos vertės projektai Gargžduose

1. Daugiafunkcinė lauko gimnastikos bei aktyvaus sporto aikštelė/OCR parkas
2. Gargždų mieste laisvalaikio praleidimo zona prie mažo tvenkinio
3. Vandens gėrimo fontanelio įrengimas Gargždų mieste

(Vardas Pavardė, asmens kodas, parašas)

(Deklaruotos gyvenamosios vietos adresas)

Už idėjas balsuoti gali tik Klaipėdos rajono gyventojai nuo 16 metų. Balsavimas vyksta nuo kovo 1 iki 30 dienos. Vienas gyventojas gali balsuoti tik už tris projektus ir tik vieną kartą. Pažymėjus daugiau nei 3 projektus - balsas neužskaitomas. Tam pačiam gyventojui balsavus elektroniniu būdu ir užpildžius popierinę balsavimo kortelę, galioja elektroniniu būdu gautas balsas. Tam pačiam gyventojui užpildžius kelias popierines balsavimo korteles, nė vienas balsas neįskaitomas.

Dalyvaudamas (-a) šiame balsavime patvirtinu, kad: 1. Esu informuotas(-a), jog Klaipėdos rajono savivaldybės administracija (toliau - Administracija), juridinio asmens kodas 188773688, Klaipėdos g. 2, Gargždai, tel. (8 46) 47 20 25, tvarkydama asmens duomenis veikia kaip duomenų valdytojas. Klaipėdos rajono savivaldybė (toliau - Savivaldybė) asmens duomenis tvarko vadovaujantis BDAR 6 straipsnio e punktu šiais tikslais ir pagrindais: Savivaldybės gyventojų projektų idėjų, skirų gyvenamajai aplinkai gerinti, finansavimo tikslais, kurie nustatyti Tvarios apraše, nustatant projekto idėjas įgyvendinimui pritarimą davusio asmens tapatybę bei deklaruotos gyvenamosios vietos adresą. 2. Esu informuotas(-a), jog turiu šias duomenų subjekto teises: teise susipažinti su savo duomenimis ir kaip jie yra tvarkomi; teise reikalauti ištaisyti arba, atsšveigiant, asmens duomenų tvarkymo tikslus papildyti neišsamius asmens duomenis; teise prašyti savo duomenis sunaikinti arba sustabdyti savo duomenų tvarkymo veiksmus (išlyrus saugojimą); teise prašyti, kad asmens duomenų tvarkymas būtų apribotas; teise į duomenų perkėlimą; teise pateikti skundą Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai; teise atšaukti sutikimą. Suprantu, kad mano teisės gali būti įgyvendintos tik nustačius mano tapatybę, taip pat kiekvienu konkrečiu atveju įvertinus mano prašymo pagrįstumą. 3. Savivaldybė gali teikti mano asmens duomenis informacinių sistemų ir registrų valdytojams arba iš jų duomenis gauti tiek, kiek tai būtina projektui įvykdyti. Duomenys gali būti teikiami arba gaunami iš informacinių sistemų ir registrų, aprašytų Klaipėdos rajono savivaldybės asmens duomenų apsaugos politikoje. 4. Esu informuotas(-a), kad Savivaldybė gali teikti ir gauti mano asmens duomenis kitoms valstybės ar savivaldos institucijoms ar įstaigoms, paslaugų teikėjams tiek, kiek tai būtina projektui įvykdyti. Administracijos duomenų apsaugos pareigūno, į kurį galiu kreiptis dėl savo duomenų subjekto teisių įgyvendinimo bei kitų klausimų, telefonas (8 46) 47 20 25, elektroninis paštas dap@klaipeda.lt. Asmens duomenų saugojimo terminas yra toks, kaip nustatyta Bendrųjų dokumentų saugojimo terminų rodiklyje.

„Transparency International“ Lietuvos skyrius
Didžioji g. 5, Vilnius, Lietuva

Tel.: +370 5 212 69 51

info@transparency.lt
www.transparency.lt